

Ten geleide

Voor u ligt een map met daarin informatie over het missionair proces 2011 - 2012.

We hebben gekozen voor een losse bladen systeem zodat u gemakkelijk kunt dupliceren.

Uitgelegd wordt waarom een missionair proces is opgestart, wat het precies inhoudt en wat het kan bijdragen aan uw gemeente.

Een artikel met gedachten en opvattingen over een nieuwe wijze van denken over de kerk kan u wellicht op weg zetten, of toch in ieder geval voldoende grond geven voor een goedgevoerde discussie.

In de bijlage treft u dan nog enkele artikelen aan die u kunt lezen als extra achtergrondinformatie over het proces en als ondersteuning van het gesprek over de kerk.

▶ Als u vragen heeft over het missionair proces, de inhoud van deze map, of anderszins dan kunt u contact opnemen met ds. Arjan Knop, Arjan.knop@belgacom.net, 0495 93 48 46.

Arjan.knop@belgacom.net

▶ Indien u meer uitleg wilt over het proces en de ideeën die in deze map naar voren worden gebracht, of als u graag wilt dat de WMGO een avond in uw gemeente organiseert rondom het missionair proces, dan kunt u contact opnemen met dezelfde persoon.

▶ Graag nog het verzoek dat indien u als gemeente zich wilt engageren voor het missionair proces 2011 – 2012, dit door te geven. U ontvangt dan de uitnodigingen voor de studie- en uitwisselingsdagen, alsook de volgende mappen met informatie over het opstellen van een missieverklaring, het omzetten van visie in daden (de 'derde fase') en alle praktische 'tips', ideeën en dergelijke die verzameld worden. Ook kan u een beroep doen op de WMGO voor ondersteuning in uw gemeente.

Het missionair proces is opgedeeld in drie fasen volgens onderstaand schema

februari – maart 2011

1^e fase

april – mei – juni – (juli / augustus) 2011

2^e fase

september – oktober – november – (december) 2011 – januari 2012

3^e fase

Er worden twee studiedagen voorzien, waarop dieper ingegaan wordt op de verschillende onderwerpen en er de mogelijkheid is om ideeën uit te wisselen. Ook zal er een 'slotmanifestatie' zijn in het voorjaar van 2012. De deelnemende kerken worden hiervan op de hoogte gebracht.

Mag ik dan de wens uitspreken dat elke gemeente van de VPKB bereid zal zijn om gedurende een jaar de kerk spreekwoordelijk 'in de wind te zetten', om in een open geest op zoek te gaan naar het hart van ons geloof, de kerntaken van de kerk die daaruit voortvloeien en naar nieuwe vormen om ook al die mensen buiten onze kerken te bereiken?

Dat we mogen zaaien in vertrouwen en samen bouwen aan een kerk met uitstraling!

Verenigde Protestantse
Kerk in België
vpkb.be

Missionair Proces

2011 – 2012

Zaai 's morgens
en zaai 's middags,
want je weet niet
of het de ene keer zal opkomen
of de andere keer;
misschien komt alles wel op!

Waarom een missionair proces?

Waarom een missionair proces in onze kerken?

En wat betekent 'missionair' eigenlijk?

Om met de tweede vraag te beginnen: 'missionair' wordt hier opgevat als alles wat bijdraagt om de **positieve uitstraling** van de kerk te bevorderen. Samen met 'kerk' spreken we ook gelijk over de **boodschap** van de kerk: het verhaal dat we willen vertellen.

Zo komen we vanzelf bij de eerste vraag. Met een missionair proces (vanaf nu afgekort als Mp) willen we dat onze kerken meer uitstraling krijgen en zo aantrekkelijker worden voor mensen om aan deel te nemen.

Is dat nodig dan? vraagt u zich wellicht af. Kort geantwoord: Ja, dat is nodig. We hebben een prachtig verhaal te vertellen, maar hoe weinig mensen bereiken we daarmee? Het christelijk geloof raakt steeds verder gemarginaliseerd, onze kerken lopen eerder leeg dan vol, jongeren bereiken we bijna niet meer en onze kerkstructuren geven een star en weinig dynamisch beeld.

Geen klaagzang

Het is echter geenszins de bedoeling om hier een zwanenzang te houden over de kerk en over de vraag wie als laatste het licht zal uitdoen. We starten juist een Mp omdat we overtuigd zijn van het feit dat het anders kan en anders moet, dat we wel degelijk mensen kunnen aanspreken met een aantrekkelijke boodschap en dat er wel degelijk veel mensen zijn die zich zullen laten aanspreken, als we maar de juiste manier vinden om dat te doen.

Het Mp start dus vanuit een positieve ingesteldheid, een vertrouwen in de kracht van het Evangelie en in de werking van de kerk. Maar het ontkent hierbij niet de negatieve tendensen die de aanzet geven tot een hernieuwd doordenken van de manier waarop we kerk zijn. Zo vertrekken we op een zoektocht naar nieuwe(re) vormen van kerk zijn vanuit de realiteit van een afnemend kerkbezoek en een gemarginaliseerde maatschappelijke kerkelijke relevantie met in onze rugzak het Grote Verhaal dat we willen vertellen en voorleven.

Waarom bestaat de kerk?

We willen door het Mp weer helder in beeld krijgen waarom de kerk feitelijk bestaat. Welk doel dient de kerk, wat willen we precies bereiken met de kerk en vooral *wie* willen we bereiken? Het zijn vragen die we van tijd tot tijd aan onszelf moeten stellen om te komen tot een **herbezinning en aanpassing** van onze gemeenten aan nieuwe (maatschappelijke) omstandigheden. Oude vormen die vroeger gewerkt hebben, doen dat nu vaak niet meer en moeten wellicht aangepast of vervangen worden door andere manieren om mensen te bereiken.

Het Mp gaat uit van een kerk die veel meer te bieden heeft dan ze nu vaak doet in de samenleving. De boodschap van de kerk (in Woord en Daad) staat centraal, niet de soms onaantastbaar verklaarde verschijningsvormen ervan. Een **aantrekkelijke kerk** is in beweging en in staat om op dynamische wijze in te spelen op veranderingen die het leven nu eenmaal met zich mee brengt.

Hoe dit alles gebeurt zal elke afzonderlijke gemeente moeten beslissen op basis van de eigen karakteristieke geschiedenis, de mogelijkheden die er zijn en de keuzes die men maakt bij de beantwoording van de hierboven gestelde vragen.

De uitdaging

Wij vragen u en uw gemeente om de uitdaging aan te gaan om gedurende een jaar de kerk 'in de wind te zetten', om door het stellen van open vragen op zoek te gaan naar vormen van kerk zijn die aansluiten bij de samenleving van vandaag en die onze kerken meer uitstraling en een groter bereik kunnen geven.

Wij vragen u mee te stappen in het missionair proces vanuit het besef dat we een prachtige boodschap hebben, dat we een rol te vervullen hebben in de samenleving en dat we veel meer mensen zouden kunnen bereiken dan we nu doen.

Zaai maar...

Zoals Prediker zegt in hoofdstuk 11 vers 6: 'Zaai de hele dag, zaai maar, want je weet nooit van tevoren welk zaad zal opkomen en welk niet'. Laten we proberen, uitdagen, durven en doen in de verwachting dat er mooie dingen kunnen opbloeien als we maar blijven zaaien, in het vertrouwen dat we werken aan Gods kerk en er niet alleen voor staan.

Wij mogen zaaien. God zal het doen bloeien...

De voordelen van het missionair proces

1. Het proces geeft een duidelijke aanzet om te beginnen met een doordenking van uw gemeente, iets wat u toch al lang wilde doen...
2. Het proces is beperkt in tijd en helder opgedeeld in drie fasen.
3. Het zorgt ervoor dat wat u doet in overeenstemming is met wat u wilt.
4. Het vraagt door over de huidige situatie en geeft helderheid over de visie van de gemeente op de kerk.
5. Het zet deze visie om in duidelijk beleid.
6. De kerkvernieuwing blijft niet slechts bij woorden en goede bedoelingen, maar leidt tot concrete actie.
7. Het missionair proces is weliswaar niet dwingend, maar ook niet vrijblijvend, zodat de kans groot is dat er werkelijk resultaat geboekt zal worden.
8. Iedereen in (en buiten) de gemeente wordt gevraagd om deel te nemen en zijn mening te geven. Het proces is dan ook van iedereen en niemand kan zeggen dat haar mening niet gehoord is.
9. De deelnemende kerken staan er niet alleen voor: antwoorden en visies kunnen worden uitgewisseld, ideeën met elkaar gedeeld.
10. U kunt een beroep doen op de leden van de WMGO voor praktische ondersteuning, gespreksavonden leiden, e.d. Met name in de derde fase, waarin visie omgezet wordt in beleid, kunt u verwachten dat de WMGO, indien gewenst, meedenkt en meehelpt.

Aan de slag!

Inleiding

Ongeveer een jaar geleden werd het missionair proces aangekondigd in onze kerken. Het begon met de landelijke missionaire studiedag op 5 maart 2010 met een open bevraging naar de uitdagingen en mogelijkheden van de kerk in deze tijd. Daarna verschenen enkele artikelen, een nadere toelichting op de districtsvergaderingen, een brainstormmiddag in september, enkele overlegmomenten met de synodale raad en een afgebroken presentatie op de synodevergadering in november.

Al deze activiteiten waren bedoeld om u en uw gemeente te **overtuigen** van het belang van een Mp in de kerk. Moest u echter nog steeds niet overtuigd zijn, dan kunt u de gebruikte argumenten nog eens nalezen in de documenten in 'de Bijlage'.

Nu is het dan de beurt aan uw gemeente om het proces op te starten dat de kerk meer uitstraling zal geven, waardoor meer mensen bereikt kunnen worden en dat een nieuwe dynamiek zal brengen in uw gemeenschap.

*Nu kunnen we dan eindelijk beginnen aan het missionair proces 2011 – 2012.
We kunnen beginnen met zaaien en we zullen wel zien wat er op komt...*

Geen kant-en-klare maaltijd

Het Mp is helemaal **niet spectaculair**. Verwacht geen wondermiddelen of superideeën in deze map, waarmee uw kerk in een klap populair wordt. Gemeentewerk, dat weet u natuurlijk heel goed, is hard werken en een lange adem hebben. Dat is proberen en van te voren niet weten wat het resultaat van alle inspanningen zal zijn. Het is volhouden in vertrouwen dat we niet alleen bouwen aan Gods huis. De Heer zal doen opkomen en bloeien wat wij hebben gezaaid. Of niet. En dan proberen we weer iets anders.

Zolang we maar **trouw blijven** aan onze boodschap en weten waarom we de dingen doen die we doen. Want daar gaat het om in het Mp: dat we voor onszelf helder krijgen wat wij met onze kerk willen bereiken. En dat kan voor elke gemeente weer anders zijn. De antwoorden op de vragen die wij ons stellen kunnen van gemeente tot gemeente verschillen, omdat elke kerk nu eenmaal een eigen geschiedenis, een bijzonder karakter en (beperkte) mogelijkheden heeft.

Het doel is dus om in uw eigen gemeente te achterhalen wat de huidige kerkelijke situatie is, wat haar mogelijkheden zijn en wat de gedeelde visie is op de kerk en haar taken.

De drie fasen

Om antwoorden te vinden op deze vragen hebben we het proces in drie fasen opgedeeld, die het best na elkaar zouden worden doorlopen.

In de eerste fase vindt de **analyse** plaats van de plaatselijke kerk. Dit is in feite een inventarisatie van alle activiteiten, (infrastructurele) mogelijkheden en onmogelijkheden.

In de tweede fase wordt er in een open sfeer nagedacht door zoveel mogelijk mensen uit de gemeente over de kerk en haar bestaansredenen. Waarom bestaat de gemeente, welke taken heeft de kerk en voor wie wil ze deze uitvoeren? Aan het eind van deze fase zou er een '**missieverklaring**' op tafel moeten liggen, die door zoveel mogelijk mensen gedeeld wordt en waarmee dan in de derde fase verder wordt gewerkt.

In de derde fase worden alle gegevens uit de eerste twee fasen bij elkaar gebracht en wordt de visie op de kerk (wat men vindt dat de kerk zou moeten doen) in verband gebracht met de mogelijkheden die de plaatselijke gemeente heeft, qua menskracht, financiële draagkracht, inbedding in de wijk, stad of dorp en de infrastructuur. Eenvoudig gezegd: nu worden de ideeën en wensen omgezet in **concrete activiteiten** waarmee de kerk aan de slag gaat in de komende jaren.

Stap voor stap

In deze bundel vindt u een korte beschrijving van de eerste twee fasen en een groot aantal vragen, waarmee gewerkt kan worden. Veel praktische aanwijzingen en ideeën worden (nog) niet gegeven, omdat het hierbij gaat om een eenvoudige inventarisatie (fase 1) en vervolgens een bevraging van de mening van zoveel mogelijk gemeenteleden / geïnteresseerden over de kerk (fase 2). Voor dergelijke bevragingen zijn niet zo heel veel methodieken voorhanden. Een paar tips worden gegeven bij de beschrijving van de fasen.

Voor wat betreft fase 3, deze bespreken we slechts kort en onvolledig.

De reden hiervoor is dat het Mp een **opbouw** kent die bestaat uit analyseren, 'visioeneren' en concretiseren. De laatste fase zet alle bevindingen en analyses om in praktisch handelen. De activiteiten komen dan voort uit een gedeelde visie op de kerk en houden rekening met de specifieke (on)mogelijkheden van elke gemeente.

Simpel gezegd:

Men doet die dingen waarvan men vindt dat ze gedaan moeten worden én die haalbaar zijn voor de eigen gemeente.

In de derde fase wordt visie omgezet in handelen en daarbij zullen veel voorbeelden en ideeën worden aangereikt en met elkaar gedeeld. Zouden er echter nu reeds allerlei ideeën worden gegeven, dan bestaat het gevaar dat deze voorstellen en richtingen mee gaan bepalen hoe men over de kerk denkt. Wij zouden er echter sterk op aandringen om de tijd te nemen eerst de huidige situatie onder de loep te nemen en vervolgens met elkaar uitgebreid van gedachten te wisselen over de rol van de kerk. Zo krijg je de meest eerlijke en oprechte antwoorden, los van enige (onbewuste) dwang door reeds gemaakte keuzes.

Pas wanneer deze besprekingen leiden naar een soort van 'missieverklaring' kunnen we stellen dat er een **voldoende basis** is om op voort te bouwen en eventueel nieuwe wegen in te slaan (of met de huidige consensus voort te gaan op de 'oude weg').

Voorbeeld

Een eenvoudig (bijna klassiek) voorbeeld: Het idee is om een keer per maand voedsel uit te delen aan daklozen in de winter. Dit voorstel wordt enthousiast onthaald door de dominee en enkele kerkenraadsleden en men begint eraan. Het uitdelen, maar vooral het verkrijgen van de voorraden voedsel, is een grotere opdracht dan men had voorzien. Tegelijkertijd constateert de voorganger dat hij of zij uiteindelijk slechts kan rekenen op de steun van één kerkenraadslid. Blijkt nu dat deze bedeling voor de kerkgangers geen prioriteit is en dus niet breed gedragen wordt door de andere gemeenteleden.

Dit kun je betreuren en je kunt erover preken, maar als dat de realiteit is, was het beter geweest als de kerkenraad vooraf had uitgezocht of er wel een draagvlak bestond voor dergelijke activiteiten. Dan zou ook gebleken zijn dat de kerkgangers andere ideeën hebben over de kerk en haar taken en dat bij deze visie andere activiteiten horen, die wel gedragen zouden worden door het merendeel van de gemeenteleden.

Alles op zijn tijd

Over het omzetten van een kerkvisie naar de praktijk valt nog veel te zeggen en ook wat betreft het bovenstaande voorbeeld zijn vele nuanceringen mogelijk. Maar dit is nog niet het moment daarvoor. De derde fase komt later aan bod. Hiervoor ontvangen de deelnemende kerken aan het Mp later de nodige informatie. Een map met voorstellen, ideeën, kerkelijke modellen en allerlei voorbeelden, als ook aanwijzingen voor het opstellen van een missieverklaring / kerkvisie.

Nu gaat het allereerst om het verzamelen van informatie over de huidige kerkelijke situatie en van de gedachten van de gemeenteleden over de kerk en haar taak in deze wereld. Daarvoor is de informatie in deze map hopelijk voldoende.

Wij wensen u veel succes!

Het missionaire proces in de gemeente

*Het Mp is erop gericht om onze kerken een grotere **uitstraling** te geven en om meer mensen te bereiken met ons aanbod. We gaan ervan uit dat er een grote groep mensen is in de samenleving die nu niet door ons wordt aangesproken, maar die wel positief zou kunnen staan tegenover kerkelijke activiteiten. Nu bereiken we hoofdzakelijk een kleine groep voornamelijk protestantse gelovigen, maar er zijn daarnaast nog **letterlijk miljoenen mensen** voor wie wij onbestaande zijn.*

Hoe kan dat?

- Het kan toch niet waar zijn dat al die mensen totaal ongeïnteresseerd voor geloof en zingeving door het leven gaan?
- Dat onze kerken niets voor hen kan betekenen?
- Er moeten toch manieren zijn om (in marketingtaal) 'onze doelgroep te vergroten en onze marktwerking uit te breiden'?
- We hebben toch een prachtig verhaal, een rijke geschiedenis en onze infrastructuur?
- Doen we daar dan wel genoeg mee?

Hoe kunnen we meer mensen ondersteunen in hun religieuze zoektocht en in de uitdagingen van het leven? Hoe spreken we (een deel van) die **99,9988 %** van de bevolking aan? Blijkbaar niet door de huidige vorm waarin de kerk gegoten is, anders stonden de mensen wel aan te schuiven zoals ze in de rij staan voor de eerste de beste film...

Hoe kunnen we ons verhaal en onze expertise inzetten voor mensen vandaag de dag? Want dat is waar het Mp om draait. Enkele mogelijke aanzetten zijn reeds gegeven, maar ongetwijfeld zijn er meer manieren om te denken over de kerk en haar uitstraling.

De opzet van het missionaire proces

Het **antwoord** op de vraag waarom en hoe we kerk zijn, hangt voor een groot deel af van de mensen die deze antwoorden moeten geven. Ook wordt veel bepaald door de plaatselijke geschiedenis van elke kerk, die aan elke gemeente een **specifiek karakter** gaf. Tot slot is de eigen infrastructuur - het gebouw, de inbedding in wijk, stad of dorp, financiële mogelijkheden - beslissend voor de initiatieven die men wenst te ontplooien (iets kan praktisch wel of gewoon niet).

Tijdens het Mp gaan we dus op zoek naar antwoorden, die voor elke gemeente weer anders kunnen zijn. De opzet is om in drie **fasen** te werken rond drie verschillende vraagstellingen en het hele proces af te ronden in één jaar, volgens bijgevoegd schema.

In het proces is voldoende tijd ingeruimd voor theoretische overwegingen over de aard van de kerk, als ook voor de **praktische omzetting** van al onze ideeën in activiteiten, eventuele aanpassingen van vormen en het uitproberen van concrete voorstellen.

Verderop vind u een overzicht van de drie fasen en de vragen die daarbij gesteld kunnen worden en de onderwerpen die aan bod kunnen komen. Uiteraard kunnen deze vragen en onderwerpen naar eigen inzicht gebruikt en aangevuld worden.

Voor wat betreft de bespreking in de gemeente willen we het volgende opmerken:

- Het is de bedoeling dat zoveel mogelijk mensen betrokken worden bij het Mp.
- Wanneer 'iedereen' zijn en haar mening heeft kunnen geven hoeft niemand zich buitengesloten te voelen, worden eventuele beslissingen breed gedragen en wordt meteen duidelijk dat de kerk een huis is waar iedereen aan mee mag bouwen.
- Het is de uitdaging om te komen tot een consensus over de betekenis van de kerk en haar taken en vormen.
- Uiteraard zullen nooit alle mensen het eens kunnen worden en blijft er altijd grond voor discussie. Dit mag echter geen reden zijn om het proces te staken of op te schorten. Mensen moeten in hun (afwijkende) mening serieus worden genomen, maar er moet ook vooruitgang worden geboekt.
- Men kan kiezen (wat betreft de eerste twee fasen) voor gemeenteavonden waarbij men plenair of in groepjes overlegt en/of het instellen van een werkgroep die een document voorbereidt en/of het houden van een schriftelijke enquête. Doel is om zoveel mogelijk meningen te verzamelen en samen te zoeken naar een gedeelde visie op de kerk.
- Men kan uiteraard vrij de vragen en methodieken aanpassen, aanvullen en verbeteren.
- **Gevraagd wordt om zoveel mogelijk te notuleren, zodat opvattingen, ideeën en denkwijzen kunnen worden gedeeld met andere kerken in het Mp.**
- **De leden van de WMGO zijn bereid om contactmomenten te organiseren in de plaatselijke gemeente, indien dat gewenst wordt.**

Fase 1

Analyse van de plaatselijke gemeente

In deze fase is het de bedoeling om te komen tot een overzicht van de gemeente zoals die nu functioneert. Wat gebeurt er concreet in de kerk? Wie nemen deel aan welke activiteiten? Hoe zou het karakter van de gemeente omschreven kunnen worden? Wat zijn de praktische mogelijkheden van de gemeente? Wat is de relatie met 'anderen' buiten de kerk?

→ Een werkgroep kan deze fase voorbereiden en de bevindingen laten aanvullen en / of controleren door geïnteresseerde leden.

Vragen

- Hoe is de gemeente ontstaan?
- Hoe zou men het karakter van de gemeente omschrijven?
- Is dit karakter dezelfde als bij het ontstaan van de gemeente of hebben er (voor zover men weet) al veranderingen plaatsgevonden in het verleden?

- Wat is de samenstelling van de gemeente, wie zijn haar leden en wie worden er bereikt?

- Zijn er eerdere pogingen ondernomen om de uitstraling van de kerk te bevorderen en meer mensen te bereiken?
  - Wat gebeurde er toen?
  - Hoe verliep dat 'proces'?
  - Wat ging er goed/niet goed?
  - Hoe waren (of zijn nu) de reacties op die pogingen?

- Welke activiteiten vinden er nu plaats in de gemeente?
- Welke mensen worden bereikt door deze activiteiten?
- Welke activiteiten lopen goed en welke minder?
- Wie organiseren de verschillende activiteiten?

- Zijn er activiteiten uit het verleden die toen hebben gewerkt, maar nu zeker niet meer zouden kunnen werken en waarom niet?
- Zijn er activiteiten uit het verleden die toen niet hebben gewerkt en waarom niet?
- Zijn er activiteiten uit het verleden die toen hebben gewerkt en nu weer zouden kunnen werken?

- Hoe functioneert de kerkenraad (sturend, op de achtergrond, afwezig, dominant, ...)?
- Doet de kerkenraad (inclusief dominee) alles zelf of vraagt ze hulp aan gemeenteleden?
- Wie neemt/nemen de 'voorgangerstaken' op zich in een vacante periode?

- Is er ruimte voor het nemen van eigen initiatieven door de gemeenteleden?
  - Gebeurt het wel eens dat iemand iets wil organiseren?
  - Hoe wordt daar dan op gereageerd?
  - Was het succesvol of niet?

- Welke zijn de contacten met:
  - andere protestantse kerken?
  - andere kerken?
  - buitenkerkelijke vrijwilligersorganisaties?
  - ziekenhuizen, rusthuizen, OCMW's en dergelijke?
  - de directe wijk en haar bewoners?
  - Overige niet-kerkelijke organisaties / verenigingen?

- Hoe zou men de wijk kunnen omschrijven waarin de kerk staat?
- Wat zijn, op het eerste zicht, de problemen van de wijk / de samenleving?
- Waar zijn mensen naar op zoek in deze samenleving?
- Welke mensen hebben extra aandacht en zorg nodig?

- Vindt men dat er recht wordt gedaan in de gemeente aan de drieslag 'vieren, dienen, leren'?
- Is er voldoende aandacht voor de klassieke kerktaken als pastoraat, Bijbelstudie en catechese?
- Mist men iets in de kerk?

- Wat is de financiële armsgang van de gemeente?
- Hoeveel geld wordt normaal besteed aan welke zaken?
(Opsplitsing in verschillende doelen: bvb. onderhoud, aankoop verbruiksgoederen, afdracht aan Brussel, diaconie, ...)

- Wat zijn de mogelijkheden van het gebouw van de kerk: welke activiteiten kunnen wel en welke niet?
(Bvb. een concert zou niet gaan, een kleine tentoonstelling wel, vergaderen in één zaaltje met capaciteit van 8 personen, etc.)

Fase 2

Waar toe bestaat de kerk?

In deze tweede fase laten we even de werkelijkheid van fase 1 los en vragen ons af waarom de kerk bestaat. Wat is haar doel en functie? Welke taken moet ze uitvoeren? Wat moet en kan de kerk betekenen voor mensen van vandaag? En wie willen we bereiken met onze kerk, oftewel: wat is de doelgroep? Aan het eind van deze fase zou er een gedeelde visie moeten komen over de reden van bestaan van de gemeente en haar taak in de samenleving.

- Op een gemeenteavond kan iedereen meedenken over de vragen. Om te voorkomen dat enkel een paar mensen aan het woord zijn, kan men kiezen om in groepjes te werken en de bevindingen te laten opschrijven.
- Men kan ook werken met een enquête, waarin andere vragen aan bod kunnen komen dan op de gemeenteavond.
- Op een bijeenkomst kan gevraagd worden dat ieder voor zichzelf een antwoord opschrijft op enkele van de belangrijkste vragen.
- Belangrijk is dat zoveel mogelijk meningen en visies naar boven komen en dat iedereen het gevoel heeft gehoord te zijn (of in ieder geval de kans heeft gehad om zijn / haar verhaal te doen).
- Ook in deze fase kan men werken met een werkgroep die zich langer bezig kan houden met het formuleren van antwoorden. Dit kan na een (ronde van) bevraging van de gemeente als geheel. Ook zou er gezorgd moeten worden voor een terugkoppeling van de bevindingen van de werkgroep naar de andere gemeenteleden, zodat de antwoorden door zoveel mogelijk mensen gedeeld worden.
- Men kan ook 'geïnteresseerden' uitnodigen om mee te denken.
- Leden van de WMGO kunnen een avond organiseren voor de plaatselijke gemeente. Een 'buitenstaander' kan soms voor meer openheid zorgen in onze kleine gemeenschappen.

Vragen

- Hoe zou men in één zin de kerk/gemeente kunnen omschrijven?
- Waarom is er een kerk nodig?
- Wat is het doel van een kerk?
- Wat is de boodschap van onze kerk? Welk verhaal willen we vertellen?
- Zou het erg zijn als er geen kerk meer was?
- Heeft de kerk een bestaansreden op zichzelf of is zij altijd middel tot iets anders?

- Waarom moeten mensen naar de kerk komen?
- Kunnen mensen ook zonder kerk geloven?

- Kan men uit de voeten met de metafoor 'de kerk als een huis'?
- Wordt de kerk ervaren als 'onze' kerk of als kerk van iedereen?
- Zijn we bereid om bepaalde dingen anders te doen als daarmee meer mensen zich thuis zouden voelen in onze kerk?

- Wat zijn de belangrijkste taken van een kerk?
- Wat vormt het hart van de kerk? Als je alle bijzaken, gewoontes en regels wegdenkt, wat blijft dan centraal over dat echt de kern is van de kerk?
- Welke zaken mogen absoluut niet veranderen in de kerk omdat ze zo wezenlijk zijn?

- Heeft de kerk eeuwigheidswaarde? Heeft de vorm van de kerk eeuwigheidswaarde?
- Kunnen we de kerk ook breder opvatten dan volgens de klassieke kaders?

- Hebben nieuwkomers evenveel te zeggen als oudgedienden? Waarom wel/niet?
- Zijn we open en gastvrij en zo ja, waaruit blijkt dat dan; zo nee, waarom niet?
- Vinden we het belangrijk dat andere mensen zich ook thuis voelen in de kerk?

- Doen we genoeg om andere mensen te bereiken?
- Creëren we voor mensen van buiten de kerk raakvlakken om op eigen wijze deel te nemen aan de kerk, of proberen we mensen in te passen in onze eigen structuur?

- Wat is de rol van de kerk / onze kerk in de samenleving?
- Welke mensen kunnen door onze kerk worden geholpen (diaconaal of pastoraal)?
- Wat kan de kerk voor mensen betekenen die nu niet naar de kerk komen?
- Voor welke doelgroep zou onze kerk iets kunnen betekenen?

- Wat is onze kracht?
- Wat is onze zwakte?

- Als een buitenstaander onze kerk zou moeten omschrijven, wat zouden we dan willen dat hij of zij zou zeggen?

Deze fase wordt afgesloten met een 'missieverklaring' waarin de visie van de mensen op de kerk wordt beschreven. Deze gedeelde gewenste realiteit wordt in fase 3 vervolgens omgezet in concrete actie. Aanwijzingen voor het opstellen van een 'missieverklaring' volgen in een later schrijven.

Fase 3

Wat gaan we ondernemen?

In deze fase wordt het spannend. In de laatste periode zullen de bevindingen van de eerste twee fasen omgezet worden in concrete actieplannen. Theorie is belangrijk, weten waarom je de dingen doet die je doet (of wil doen) is de basis van elke organisatie, maar het draait uiteindelijk om de uitvoering. Er zullen lijnen worden getrokken vanuit de gedeelde consensus over de rol en betekenis van de kerk naar de praktijk. In deze fase wordt er gebrainstormd, ideeën uitgewisseld en initiatieven gelanceerd. Met de antwoorden op de vragen 'waartoe bestaat de kerk' en 'voor wie zijn we kerk' gaan we op zoek naar passende kerkvormen.

Deze fase wordt nu echter nog niet ingevuld.

Het risico bestaat immers dat de eerste twee fasen overgeslagen zouden worden en men direct enthousiast begint aan de uitvoering van concrete plannen.

Hoewel het uiteindelijk allemaal draait om actie en praktisch handelen, is het toch zeer belangrijk dat men weet *waarom* de dingen gedaan worden:

- Wat is de achterliggende visie op de kerk en haar relatie met de samenleving?
- Wat zijn onze mogelijkheden en beperkingen als plaatselijke gemeente?
- Voor wie willen we kerk zijn en welke activiteiten passen daarbij?
- Wat is onze boodschap die we willen vertellen aan de wereld?

Dit zijn allemaal zaken die bepalen welke activiteiten een gemeente zal gaan ondernemen.

Visie en vorm zullen hand in hand moeten gaan.

Als dat niet zo is, kunnen enthousiast begonnen activiteiten weer snel stilvallen doordat ze:

- niet echt nodig zijn (er is geen echte vraag naar)
- niet gedragen worden door een belangrijk deel van de gemeente
- men niet echt het belang ervan kan onderstrepen
- men afgeleide belangen heeft, zoals bijvoorbeeld het doen toenemen van het aantal kerkbezoekers (en men de mens en haar vragen en wensen niet centraal stelt, wat weer gevolgen heeft voor de authenticiteit van de kerk en haar handelen)
- de middelen ontbreken

We hebben een degelijke, breed gedragen basis nodig om op voort te bouwen.

Openheid en duidelijkheid

Hendriks schrijft in zijn laatste boek over de kerk (Jan Hendriks, 'Kerkvernieuwing. Een uitdaging', 2010) dat een gemeente niet alleen open moet zijn en gastvrij, maar dat ze ook dient te weten waar ze voor staat. Er moet duidelijkheid zijn over de missie van de kerk, over haar grondslagen en de wijze waarop ze functioneert. Duidelijkheid (dus het aanwezig zijn van een bepaalde consensus) staat daarbij geenszins in de weg van gastvrijheid. Iedereen weet waar de kerk voor staat en men kan daardoor met een zekere én open blik naar buiten treden.

Elke organisatie moet van tijd tot tijd pas op de plaats maken en zich herbezinnen op datgene wat men doet: Is dat (nog) in overeenstemming met haar reden van bestaan? Wie zijn we? Wat doen we? Wat gaat goed en wat niet? Wat kunnen we en wat willen we?

Pas als deze vragen een antwoord hebben gekregen kunnen we overgaan naar de praktijk en activiteiten bedenken die uitdagend zijn en passen bij onze visie op de kerk. Vandaar dat we eerst alle aandacht geven aan de eerste twee fasen: Analyse van de kerk en de vraag naar de visie op de gemeente.

De kerk: Keuze genoeg!?

De kerntaken van de kerk

Als er over de kerk gesproken wordt en de vraag wordt gesteld naar de taken van de kerk, dan komt men meestal al vrij snel uit op de **bekende drieslag** 'vieren, dienen, leren'.

Vieren is dan de liturgie, waarbinnen de ontmoeting tussen God en mens plaats vindt, maar wijst ook op de ontmoeting van mensen onderling en het feit dat wij elkaar nodig hebben om gemeenschap te vormen.

Dienen is de *diakonia*, de offervaardigheid in navolging van Jezus en de dienst aan de hulpbehoevende medemens.

Leren is een aspect dat vooral in de protestantse tradities belangrijk is en dat de nadruk legt op de persoonlijke band tussen de gelovige en de Heiland. God beter leren kennen is naderen tot God. Mystieke tradities en vormen van verstilling zijn hierbij in onze kerken op de achtergrond geraakt.

De kerk is dus een plaats van ontmoeting, waar Gods Woord gehoord mag worden en wat men geleerd en ervaren heeft in de praktijk kan worden gebracht. Deze indeling van de kerk in de drie kerntaken wordt algemeen gedeeld en lokt weinig discussie uit. Wel kan van kerk tot kerk het ene belangrijker worden geacht dan het andere.

Terwijl in de ene gemeente de dienst aan de naaste voorop staat en men zichzelf voornamelijk als een 'diakonale gemeenschap' zal omschrijven, legt men in een andere gemeente meer de **nadruk** op de liturgie en de ontmoeting tussen God en mens. Het leeraspect kan elders dan weer overheersen, zodat men daar vooral bezig is met de juistheid van de leerstellingen en eventuele discussies daaromtrent.

Gemeenschap

Ondanks het doorslaan van de balans in de een of de andere richting, zullen toch meestal in alle kerken de drie elementen aanwezig zijn, omdat ze nu eenmaal zo **fundamenteel** zijn voor het protestants christendom. In (of 'met') de kerk zijn we immers op zoek naar God en laten we de goddelijke en de menselijke wereld elkaar benaderen of zelfs even raken. Geloven doe je het best in een gemeenschap, waarbinnen men elkaar kan bemoedigen, inspireren en ondersteunen. In diezelfde gemeenschap breng je het geloof ook in praktijk, door de dienst aan de naaste. Deze dienst houdt echter niet op bij de kerkdeur, maar reikt verder naar onze leefomgeving en zelfs de hele wereld. Tot slot nemen we deel aan de kerk omdat we willen leren en zo willen groeien in ons geloof (naast de ervaring van de ontmoeting).

Over de taken van de kerk en haar zogenaamde afspiegeling van het Koninkrijk Gods op aarde zijn veel boeken geschreven. Wie zich wil verdiepen in de geschiedenis van de kerk en haar verschijningsvormen kan daarvoor ruimschoots terecht bij de bestaande literatuur.

In deze tekst schetsen we slechts kort wat het *traditionele* antwoord is op de vraag '**waartoe bestaat de kerk?**'. Het is de centrale vraag in het Mp.

Tijdelijke vormen

In het Mp gaat het dus om het stellen van de vraag naar het **doel** van de kerk. Het antwoord hierop bepaalt immers voor een groot deel de **vorm** die de plaatselijke kerk heeft. Zoals gezegd zal de drieslag hoogstwaarschijnlijk in alle kerken aanwezig zijn, maar de nadruk kan serieus verschillen.

Een zichzelf evangelisch noemende gemeente zal de nadruk leggen op het leren en het bekeren van mensen. Dat heeft gevolgen voor de manier waarop deze gemeenschap gestalte geeft aan haar kerk zijn. Een kerk waarbij men daarentegen de diaconie centraal stelt, zal dan weer meer bezig zijn met andere zaken dan vragen rondom bepaalde Bijbelteksten en de 'juiste' overtuigingen die de bezoekers met elkaar delen. En een gemeente die voornamelijk inzet op de ontmoeting van gelovige mensen met elkaar, zal ook weer (onbewust) kiezen voor **bepaalde kerkelijke vormen** en andere uitsluiten.

Zo is het belang dat men hecht aan de verschillende kerntaken van de kerk bepalend voor de gestalte die een kerk heeft gekregen en krijgt. Dit geeft al aan dat de vorm van de kerk niet voor altijd en eeuwig vaststaat. **Vormen kunnen veranderen**. Zaken die wij nu wellicht beschouwen als onveranderlijke, elementaire onderdelen van de kerk zijn ook ooit eens ontstaan. Niets komt zomaar ineens uit de lucht vallen en geen van de kerkvormen onttrekt zich automatisch aan de kritische blik van de voortschrijdende tijd. Ook neemt de kerk in de vele verschillende culturen zeer verscheidene uitingsvormen aan. Er bestaat simpelweg **geen blauwdruk** voor hoe de ideale kerk eruit zou moeten zien.

Klassieke denkkaders

Dit alles is geen pleidooi om onze kerkstructuren overboord te zetten en iets geheel nieuws te beginnen. Verre van dat. We delen een lange geschiedenis waarin bepaalde elementen als zeer waardevol naar boven zijn gekomen. Deze zijn gebleven en moeten we bewaren. Zoals de drieslag 'vieren, dienen, leren'. Maar wat de geschiedenis ons ook leert is dat we **niet halsstarrig** moeten blijven vasthouden aan die elementen van de kerk die ooit hun functie hebben gehad, maar nu niet meer goed werken.

De kerk is door de eeuwen heen steeds aangepast onder invloed van allerlei factoren. Telkens opnieuw werden kerkelijke zaken in vraag gesteld en telkens opnieuw in de geschiedenis werden er **nieuwe impulsen** gegeven om de Eeuwige Kerk in een tijdelijke vorm te gieten.

In het Mp mogen we dan ook de vraag stellen wat de kerk heden ten dage te bieden heeft aan de mensen in onze moderne samenleving en hoe we dat het beste kunnen doen. Bij de beantwoording van deze vragen moeten we ons niet schuwen om **buiten de klassieke kaders** te denken. Het gaat er hierbij niet om dat we *per se* oude vormen achter ons moeten laten en vervangen door nieuwe, maar om ons niet bij voorbaat in ons denkproces te beperken tot dat 'wat we zo gewoon zijn'. We zullen ons denken open moeten zetten voor allerlei mogelijkheden, in de wetenschap dat de kerk goede elementen in zich draagt, maar tegelijkertijd niet in alles een eeuwigheidswaarde bezit.

Kleine kerk

Onze Vlaamse kerken zijn klein, heel klein. Zelfs de zogeheten 'grote' kerken bereiken slechts een zeer beperkt publiek. Nemen we nu de stad Gent bijvoorbeeld, waar we twee 'grote' kerken vinden. Samen bereiken ze misschien 250-300 (?) mensen door hun kerkelijke activiteiten. Op een stad met zo'n 240.000 inwoners spreken we dus over 0,0012 % van de bevolking. Dat is net iets meer dan **1 op de duizend** inwoners van de stad die (af en toe) de weg naar de twee kerken weet te vinden.

Dit gegeven doet niets af aan het belang van deze protestantse kerken in de stad en ook niet aan het plezier dat de mensen die naar de kerk komen eraan beleven.

Het zet echter wel het een en ander in een **verhelderend perspectief**.

- Ten eerste dat we als protestanten een zeer kleine minderheid vormen in het maatschappelijk veld en daar terdege rekening mee moeten houden.
- Ten tweede dat als de overheid onze kosten niet meer zal willen dragen, de meeste kerken in de huidige vorm zullen moeten sluiten.
- Ten derde dat er voor onze kerken een enorm 'werkgebied' ligt waar we nu bijna nooit aan geraken.

Al deze gegevens kunnen ons in een behoudende reflex doen schieten en ons doen terugtrekken op onze eigen **eilandjes**:

- We zijn een minderheid tegenover een steeds groter wordende christelijke onverschilligheid.
- Waar mensen nog wel kerkelijk zijn, zullen ze toch voornamelijk de katholieke kerken frequenteren (de Islam is daarnaast een steeds groter wordende factor waar we nu nog veel te weinig rekening mee houden).

- De overheid betaalt onze kerken, zelfs als er maar twee of drie mensen naar de kerk komen, wat de noodzaak om de kerk te vernieuwen tegenhoudt.
- 'We zijn zo klein, wat kunnen wij nu wegen op de samenleving?'
- 'Laten we ons maar bij het bekende houden, het is al moeilijk genoeg om in deze tijd kerk te zijn'.

Maar we kunnen deze zaken ook **positief** benaderen:

- Juist doordat de overheid ons financiert en we dus niet afhankelijk zijn van de bijdragen van een kleine groep betrokkenen, kunnen we op zoek gaan naar andere vormen van kerk zijn.
- Juist doordat we zo klein zijn en zo weinig verweven in allerlei gevestigde maatschappelijke structuren, kunnen we de zogeheten 'luis in de pels zijn' met een profetische boodschap.
- Juist doordat we zo klein zijn kunnen we dynamisch inspelen op veranderingen om ons heen.
- Er is een enorm publiek dat we nog niet bereikt hebben met onze boodschap.

Ervan uitgaande dat er echt wel mensen zijn die zoeken naar (bijvoorbeeld) 'vrede en gerechtigheid' en de 'zin van het bestaan', is er nog veel werk te verrichten en kunnen we nog **veel respons** verwachten. Maar dan moeten we uitbreken uit ons zelfgekozen isolement en onze kerken openstellen voor die 99,9988 % van de mensen die nog niet bereikt worden door onze activiteiten.

Hoe moeten we dat doen?

In de eerste plaats moeten we - en 'moeten' is hier, net als elders, vrijblijvend geformuleerd –bereid zijn om de juiste vragen te stellen, ook als ze soms confronterend en pijnlijk kunnen zijn. We moeten op zoek gaan naar wat ons drijft in de kerk, wat ons doet samenkomen en wat wij voor anderen willen betekenen. We zullen de antwoorden moeten zoeken in onze geschiedenis, in onze huidige kerken, maar we zullen tegelijk ook bereid moeten zijn om **antwoorden buiten onze gevestigde structuren** te zoeken, buiten de klassieke kerkelijke kaders. Met deze bereidheid begint alles.

Het karakter van onze kerken wordt voor het grootste deel gevormd door de samenkomst op zondagmorgen. De eredienst vormt het hart van de gemeente en geeft concreet gestalte aan de bekende 'drieslag'. Zonder het hart is het lichaam dood, dat is duidelijk. **Een probleem** is echter dat voor veel mensen de eredienst geheel samenvalt met de inhoud van het begrip 'kerk'. Met andere woorden, wat een kerk is wordt bepaald en tegelijk beperkt door de liturgische samenkomsten. Maar een lichaam bestaat uit zoveel meer delen die even waardevol kunnen zijn.

Zolang ons kerkbegrip beperkt blijft tot de wekelijkse samenkomst en enkele daaruit voortvloeiende zaken zoals Bijbelstudie, catechese en pastoraat, zullen we geen dynamische gemeenschappen zijn die meer mensen van buiten de kerk zullen kunnen aanspreken. Onze kerkopvatting is vaak te nauw geformuleerd, waardoor veel mensen zich er niet door voelen aangetrokken. We zullen ons kerkbegrip moeten oprekken, **verbreden** als het ware, zodat meer activiteiten een plaats kunnen krijgen als delen van de kerk.

Een **voorbeeld** zal dit standpunt verduidelijken.

De brede kerk

Een gemeente organiseert een gespreksavond voor, bijvoorbeeld, alleenstaande moeders. Het is een pastorale activiteit met als doel om de vrouwen te helpen met hun vragen en moeilijkheden door hen een plaats te geven hun verhaal te kunnen doen met gelijkgestemden. Op de gespreksavond komen veel vrouwen die nooit naar de kerk komen (naar de eredienst dus), maar die zich nu wel aangesproken weten. Tijdens de gesprekken kan het gaan over het geloof, maar het hoeft niet en de kans is groot dat het zelfs niet ter sprake komt. De werkgroep die het gesprek organiseert wil gewoon de vrouwen met elkaar in contact brengen en neemt zelf geen initiatief om te praten over de Bijbel en het christelijk geloof.

Veel mensen zouden deze gespreksavond niet echt een kerkelijke activiteit noemen. Een *randkerkelijke* activiteit misschien, maar niet iets dat hoort bij het wezen van de kerk. Ook al niet omdat de meeste deelnemers na de avond 'de weg naar de kerk' niet zullen vinden: je ziet ze niet terug op zondagmorgen in de kerkbanken. **En toch is zo'n activiteit ook kerk.** Zelfs als er niet over geloof wordt gepraat, zelfs als het maar eenmalig is en zelfs als de deelnemers daarna nooit meer in het kerkgebouw komen, is de gespreksavond op dat moment en voor die mensen 'kerk'.

Ons begrip van wat een kerk is, zullen we dus moeten verbreden. Naast de kerntaken van de kerk (liturgie, pastoraat, diaconie) kunnen we allerlei **andere activiteiten** organiseren voor mensen om aan deel te nemen. Zaken die niet direct te maken hebben met de klassieke kerk, maar die we wel degelijk als kerk kunnen opvatten. Zaken die voortkomen uit een grondige doordinking van wat onze kerk aan het leven van mensen zou kunnen bijdragen.

Het gaat dan om het volgende:

- We starten vanuit de vraag wat de kerk voor mensen kan betekenen. We proberen tegemoet te komen aan wensen, noden en verlangens van mensen van vandaag. Deze bepalen de vorm van de activiteiten die we extra (dus naast de klassieke kerntaken van de kerk) willen organiseren.

- De activiteiten passen bij en komen voort uit wat we de 'core-business' van de kerk zouden kunnen noemen: een bridgeclub organiseren doen we niet, maar een bridgemiddag organiseren voor alleenstaande ouderen bijvoorbeeld wel.
- We verwachten geen 'return of investment': de activiteiten worden niet georganiseerd omdat we graag de mensen naar de eredienst willen halen, maar hebben een reden en doel in zichzelf (bijv. eenzame mensen een aangename middag bezorgen).

Wat we op deze wijze dus doen is een oprekken van het begrip 'kerk'. Naast de klassieke kerntaken organiseren we nog andere activiteiten die voortkomen uit die kerntaken en er *naast* worden geplaatst. Je kunt dit zien als een '**tweede spoor**' of een 'tweede weg' die cirkelt rond of naast de kernkerk. Dit 'tweede spoor' heeft een eigen bestaansreden en is niet bedoeld om mensen naar de eredienst te verleiden. Dit spoor wordt bepaald door de mensen die we willen bereiken: voor hen organiseren we activiteiten waarmee wij denken hen te kunnen helpen.

Selectieve participatie

Op deze wijze creëren we steeds meer **raakvlakken en instapmogelijkheden** voor mensen om deel te nemen aan de kerk. Misschien komt iemand enkel en alleen voor de ontmoetingsmiddag of voor de cursus schilderen of voor de cursus geschiedenis van het christendom, of men helpt mee met de opzet van een Bijbelse tentoonstelling zonder verder aan andere kerkelijke activiteiten deel te nemen, of men steekt een handje toe bij het uitdelen van brood aan daklozen - maar men komt niet op zondag naar de kerk; *dan spreken we hier toch over 'kerk' op die tijd en die plaats.*

Mensen kunnen **selectief** gebruik maken van het aanbod van de kerk, zonder lid te worden van de hechte geloofsgemeenschap, en we spreken ook over kerk zijn. **Gemeenschap** wordt dan tijdelijk gevormd en elke keer opnieuw, wat heel goed aansluit bij de wens van velen om deel te nemen aan kortlopende projecten, langdurige engagementen uit de weg te gaan en zich vooral niet te veel te binden.

Het alternatieve spoor

We kunnen het beide doen. De klassieke vormen handhaven en tegelijkertijd nieuwe initiatieven lanceren die een alternatief spoor vormen en wellicht een **nieuwe doelgroep** kan aanspreken. Er kan een **kruisbestuiving** ontstaan tussen de sporen, waarbij mensen oversteken van het ene spoor naar het andere.

Het tweede spoor komt voort uit wat men als de taken ziet van de kernkerk (bijvoorbeeld het Evangelie vertellen en / of het helpen van mensen) en is als zodanig ook echt kerk, ook al vormt men geen traditionele gemeenschap.

Het alternatieve spoor heeft waarde en doel op zichzelf en is niet gericht op de kernkerk, hoewel er altijd de hoop mag bestaan dat mensen de weg zullen vinden naar de liturgie en de **kerngemeente**. [Voor meer hierover verwijzen we naar de extra informatie in de bijlage en m.n. naar het boek van Henk de Roest, 'En de wind steekt op! Kleine ecclesiologie van de hoop'].

Zo kunnen we de kerk verbreden, beter aansluiten bij die enorme doelgroep die buiten de kerk bestaat en vormen vinden om de kerntaken ook voor die mensen uit te voeren. Hiervoor moeten we ons heel goed bewust zijn van de **bestaansreden** van onze gemeenschap: *waarom* we kerk zijn en voor *wie*. Als we hier antwoorden op vinden, kunnen we zoeken naar de vormen die daarbij passen, zodat we kerk kunnen zijn voor meer mensen dan degene die we vandaag bereiken.

Het huis als metafoor voor de gemeente

We denken nog even verder over hoe wij de kerk kunnen opvatten. Je kunt de kerk vergelijken met een huis. In dit huis komen mensen samen om met elkaar geloof te delen, te leren uit de Bijbel en elkaar te bemoedigen. De **deuren** van dit huis staan open voor iedereen, niemand wordt geweigerd, iedereen is welkom.

Het huis dat de kerk is heeft een bepaalde inrichting. De meubels staan al jaren op een bepaalde plaats, de deuren en muren zijn geverfd in kleuren die men ooit mooi vond en met de **huiselijke routine** is iedereen vertrouwd. De mensen die wonen in dit huis hebben er hun thuis van gemaakt, het is vertrouwd en het voldoet aan hun wensen en noden.

Als wij mensen ontvangen in ons huis zijn ze welkom, ze mogen plaatsnemen op onze meubels, deelnemen aan de huiselijke gastvrijheid en plaatsnemen aan onze tafels. Nieuwkomers mogen als gasten zich vrij rond bewegen, maar mogen ze ook de **meubels verplaatsen**? Mogen mensen die later in de kerk komen een andere kleur kiezen van behang of bepalen wat er op het menu staat?

Waarschijnlijk niet, want het huis heeft al een bepaalde inrichting en kent gebruiken waar we niet zo makkelijk vanaf willen wijken. Mensen zijn welkom, maar het blijft wel *ons* meubilair waar ze in mogen plaatsnemen. Gasten die zomaar van alles gaan verzetten, dat kan natuurlijk niet.

Gastvrijheid

Het metafoor van een huis dat ingericht is volgens historisch gegroeide nomen is natuurlijk slechts een manier om iets duidelijk te maken, namelijk de vraag in hoeverre wij bereid zijn om ons huis werkelijk **open te stellen** voor mensen die 'van buiten komen'. Mensen met andere opvattingen, andere wensen en verlangens. Mensen met verschillende voorkeuren en smaken. Krijgen zij de kans om van ons huis ook hún huis te maken? Zijn wij bereid om de inrichting van ons huis van tijd tot tijd in vraag te stellen, zodat ook andere mensen de kans krijgen om het in te richten, om zich werkelijk **thuis te voelen**? Of zeggen wij dat elk mens welkom is, maar zich wel moet aanpassen aan onze smaak en verlangens?

De opvatting van de kerk als een huis voor velen is zeer bepalend voor de vraag of wij werkelijk kerk kunnen zijn voor al die mensen die wij nu niet bereiken. Wij zullen ons moeten beseffen dat de kerk niet alleen maar ons huis is, maar het **huis van God**, waarin ook wij gasten zijn. Een huis dat voor iedereen toegankelijk is en door iedereen bewoond mag worden.

De arbeiders van het laatste uur

Bij al deze overdenkingen past heel mooi de gelijkenis van de **werkers in de wijngaard**. De eigenaar die arbeiders zoekt en ze een goed loon geeft. De werkers van het eerste uur krijgen daarbij hetzelfde loon als de mensen die pas aan het eind van de dag in de wijngaard komen werken. Dat vinden de arbeiders die de hele dag hebben gezwoegd in de hitte niet eerlijk, maar de eigenaar ziet dat heel anders. De mensen die er later bij komen hebben **evenveel rechten** als de 'oudgedienden'. Ook zij mogen werken in de wijngaard, ook zij mogen hun steentje bijdragen en ze worden precies gelijk behandeld.

De mensen die misschien pas voor de eerste keer in onze kerk komen hebben in deze uitleg evenveel rechten om in het huis van God te verblijven als de mensen die al 30 jaar elke zondag komen. Het is immers de wijngaard van onze Heer. Hij is de **huiseigenaar**, in zijn huis mogen we allemaal werken, zowel de nieuwkomers als degenen die al jaren in het huis komen. Allen hebben we evenveel rechten om te bouwen aan het huis, niemand kan meer recht doen gelden dan een ander. Dat is het wonderlijke van het Evangelie en dat zou ook de **kracht** kunnen zijn van onze gemeenschappen.

Een kerk die luistert

Als we de kerk zo zien, als het huis van God waarin we allemaal gasten zijn, dan kunnen we ook een openheid creëren zodat onze kerk werkelijk een thuis zal zijn voor velen. Dan spreken we niet alleen die mensen aan die op een dag de kerk zijn binnengelopen en die zich daar toevallig thuis voelden, omdat de kleur en de inrichting hen aansprak. Maar dan spreken we ook andere mensen aan die zich wellicht niet helemaal thuis voelen, maar die wel in hun eigen verlangens en wensen **serieus** worden genomen.

We zijn dan een kerk die luistert en openstaat voor mensen die oprecht zoeken naar de mogelijkheid om geloof en gemeenschap te delen met anderen, ook als die andere mensen niet helemaal hetzelfde denken, willen of doen.

We kunnen dan samen bouwen aan het huis, waarvan de indeling en inrichting geen eeuwigheidswaarde heeft, maar bepaald wordt door die mensen die in het huis verblijven. We kunnen dan ook eens verbouwen, opnieuw schilderen, andere meubels zetten...

Zo worden we een **dynamische gemeenschap**, aantrekkelijk voor veel meer mensen, open en werkelijk gastvrij, luisterend en zoekend met elkaar (oudgedienden en nieuwkomers), met respect voor verschillen en met het besef dat we allemaal werkers zijn in de wijngaard van God. *Ons huis moet **ieders huis** worden.*

Verbouwen in vertrouwen

Zetten we de metafoor nog een beetje verder en nemen we de opmerkingen mee over het organiseren van allerlei activiteiten van het 'tweede spoor', dan kunnen we ook zeggen dat het mogelijk is om aan het bestaande huis bij te bouwen. We kunnen nieuwe kamers maken, de zolder inrichten, een veranda bouwen, een schuur zetten in de tuin, etc. We maken **extra ruimte** voor mensen die op een eigen wijze deel willen nemen aan de kerk, opgevat als een groot huis dat nog lang niet afgebouwd is en **nooit afgebouwd** zal worden. Toch niet voor het Einde der Tijden.

Het huis dat de kerk is, heeft een tijdelijke vorm die steeds kan wisselen. De fundamenten van het huis echter blijven bestaan. Ons geloof heeft eeuwigheidswaarde en daarop is de tijdelijke kerk gebouwd. Op die **fundamenten** mogen we vertrouwen, die verdwijnen niet, ze zijn sterk genoeg om stormen te doorstaan.

We mogen in onze kerk ook vertrouwen op de Geest die ons werk zal doen bestendigen of niet. We mogen zaaien, bouwen, werken, uitproberen en onderzoeken. God is erbij. **De Geest mag waaien** door onze kerken en het zaad doen opkomen op plaatsen, waarvan we nooit hadden gedacht dat het daar zou groeien. Als we de deuren openzetten, kijken naar de wereld daarbuiten en mensen echt welkom heten in *hun* huis, dan kan de Geest voluit aan het werk. Hij kan onze handen daarbij heel goed gebruiken.

Samenvatting

- Het Mp vraagt om een openheid om ook buiten de klassieke kaders van onze kerken te kijken en te onderzoeken welke mogelijkheden daar liggen voor onze kerken
- We hebben een prachtige boodschap te vertellen aan de samenleving en die willen we niet voor onszelf houden
- De kerk heeft een opdracht in deze wereld en van tijd tot tijd zouden we ons moeten bezinnen op de taken die haar gesteld worden
- We kunnen een 'tweede spoor' van activiteiten opzetten voor mensen die niet betrokken zijn bij de 'kernkerk', maar voor wie de kerk wel een rol van betekenis kan spelen
- Deze activiteiten spelen in op de noden en verlangens van mensen buiten de kerk en maken ook deel uit van 'de kerk' als een alternatief spoor.

- Het 'tweede spoor' komt voort uit de kerntaken van de gemeente (zijn ermee in overeenstemming), maar staat wel op zichzelf en is geen manier om mensen 'naar de kerk te trekken'.
- Mensen kunnen in een 'brede kerk' op vele verschillende manieren aangesproken worden door het Verhaal en ondersteund worden in hun zoeken, verlangens en moeilijkheden
- De kerk is gebouwd op eeuwige fundamenten, die alle stormen kunnen doorstaan. De vorm van onze kerken daarentegen bezit geen eeuwigheidswaarde en kan worden aangepast indien nodig
- De kerk is het huis van God waarin alle mensen welkom zijn, dezelfde rechten hebben en samen mogen bouwen aan een thuis voor iedereen
- De kerk mag echt open en gastvrij zijn en kan dit ook zijn als de ander in zijn en haar zoeken en vragen centraal staat

Bijlagen

- Toespraak 'missionaire studiedag', maart 2010
- Schrijven aan alle kerken met uitleg missionair proces, najaar 2010
- Bijdrage Kerkmozaïek, oktober 2010
- Samenvatting boek van Henk de Roest
- Een discussiestuk over 'open gemeente'

Toespraak missionaire studiedag

Brussel, 5 maart 2010

Beste mensen, chers amis

We hebben er al een drukke dag opzitten. We hebben al veel gezien, veel gehoord en veel besproken. We hebben naar lezingen geluisterd, workshops bezocht, gedachten uitgewisseld en naar beelden gekeken. Hopelijk hebt u ook veel ideeën opgedaan over verschillende manieren om onze kerken aantrekkelijker te maken, een grotere uitstraling te geven. Ideeën die u kunt toepassen in uw eigen gemeente of die u kunt gebruiken als basis om nieuwe initiatieven te ontwikkelen.

Na alles wat u vandaag al gezien en gehoord hebt, mag ik hier ook nog een korte toespraak houden. Ik doe dit niet als dominee van Kortrijk, maar als *diaconaal-missionaire* predikant, aangesteld door de SR. Een tijd geleden heeft de kerkenraad van Kortrijk de opsplitsing van mijn ambtelijke taken goedgekeurd in een 40-60 % verhouding. 60% werkzaam voor de plaatselijke gemeente en 40% voor de landelijke (vlaamstalige) kerk, in samenwerking met de Werkgroep voor missionaire gemeentebouw.

Vandaag op deze ideeëndag willen we op een positieve manier kijken naar onze kerken. Niet blijven stilstaan bij wat er allemaal scheef loopt, niet moedeloos het hoofd blijven schudden, maar vooruitkijken, met nieuw enthousiasme. Want ook al zijn er weinig echte succesverhalen te vertellen en blijven we kerk voor kleine groepen mensen, toch hebben we allemaal de overtuiging dat onze kerken en ons geloof heel veel kan betekenen voor de mensen om ons heen. We hebben een brandend, helder licht in handen en we willen dat niet wegsteken onder een korenaar. We hebben een verhaal te vertellen, deuren om open te houden, een droom om na te jagen. Onze kerken mogen openstaan voor iedereen!

Gedurende dit jaar en de komende jaren hopen we dat er nog vele, vele ideeën bij zullen komen. Ideeën die onze kerken dynamischer, opener en aantrekkelijker zullen maken. Initiatieven die mensen aanspreken en ons een nieuw elan kunnen geven. Het missionaire proces, het nadenken over hoe we kerk zijn in deze tijd, dat proces is nog lang niet afgelopen. Integendeel, we zijn nog maar net begonnen.

Eenvoudige vragen

Wat is een kerk eigenlijk? Welk doel heeft een kerk? Waartoe bestaat zij? Wat willen we bereiken met onze kerk? Wie willen we bereiken met onze kerk? Voor wat en wie werken we aan de kerk?

Simpele vragen, geen eenvoudige antwoorden.

We staan momenteel op een kruispunt en we zoeken naar de juiste weg om in te slaan. Blijven stilstaan heeft geen zin, de wereld om ons heen staat niet stil. De samenleving verandert, mensen veranderen en wij zullen ons moeten bezinnen op de vraag hoe we kerk kunnen zijn in deze 21ste eeuw.

Belangrijk hierbij is om te beseffen dat de vorm van de kerk geen eeuwigheidswaarde heeft. Door alle eeuwen heen is de kerk steeds veranderd, aangepast en vernieuwd. Vormen en gebruiken die niet meer werken, mogen worden losgelaten en er mag gezocht worden naar nieuwe manieren om de eeuwenoude boodschap te vertellen. De kerk kan hierbij gezien worden als een huis, waarvan de fundamenten stevig zijn en die de stormen trotseren.

Het huis op die fundamenten werd dus regelmatig verbouwd en vernieuwd. Met alleen wat herstelwerk en hier en daar wat verse verf komen we er nu echter niet meer, vrees ik. We zullen het huis grondiger moeten aanpakken, zonder daarbij de fundamenten te beschadigen. Die hebben we nodig om op voort te bouwen.

En voordat ik wat concreter wordt na deze wat preekachtige woorden: in dit hele proces van zoeken en heropbouwen van het huis weten we dat we het niet alleen doen. Kerkenwerk is ook altijd Gods werk. Gods Geest laten waaien door het huis, is de deuren en ramen openzetten en naar buiten kijken.

Verkeerde vraag

Wat concreter nu. Op een aantal kerken na hebben we allemaal te maken met een teruglopend aantal mensen in de kerk. Jongeren en kinderen zijn vaak de grote afwezigen. We beseffen dat er iets moet gebeuren. We willen vooruit. We hebben een prachtige boodschap, die we niet voor ons zelf kunnen houden. We willen er zijn voor de wereld, een antwoord geven op de roep van Jezus om te vertellen, te vieren en te dienen.

Maar hoe krijg je nu meer mensen in je kerk? Hoe vinden mensen de weg naar de kerk?

Dat is de vraag die veel mensen bezighoudt.

Deze vraag is echter, in mijn ogen, niet juist. Het is niet de vraag hoe wij de mensen in de kerk krijgen, maar 'hoe kunnen wij de kerk bij de mensen brengen?'.
Hoe kunnen wij kerk zijn voor mensen vandaag?

We horen van alle kanten dat er ontzettend veel mensen zijn die niet naar de kerk komen, maar die wel bezig zijn met zingeving en levensvragen. Ook is er veel verborgen leed en een honger naar kennis. Deze mensen worden nu niet bereikt door onze kerken. Als wij nu, naast de klassieke kerntaken van de kerk (eredienst, pastoraat, bijbelstudie), ons zouden afvragen wat we aan die enorme grote groep niet-kerkelijken zouden kunnen aanbieden om tegemoet te komen aan hun noden en wensen? Dan vragen we niet aan de mensen: kom maar bij ons in de kerk en pas je maar aan, maar dan neem je de mensen als uitgangspunt en pas je de kerk aan.

Het gaat erom de kerk te verbreden, naast de kerntaken als eredienst en pastoraat nog vele andere activiteiten aan te bieden, zodat iedereen op eigen wijze kan deelnemen aan de kerk (en dus niet alleen maar op de oude wijze). Natuurlijk moeten we dan het idee van kerk-zijn oprekken.

Kerk zijn is dan ook bijvoorbeeld een gespreksgroep voor mensen die rouwen, voor alleenstaanden, voor gescheiden mensen.

Kerk zijn is dan ook herinneringsdiensten organiseren voor nabestaanden die iemand willen gedenken.

Of tentoonstellingen, lezingen, cursussen, voorstellingen...

Voedselbedeling, open huis, ontmoetingsruimte...

Dat is ook allemaal kerk op zichzelf (en heeft niet de bedoeling om mensen naar de kerk te krijgen, maar is al kerk en heeft waarde op zichzelf).

Al die activiteiten samen vormt de kerk. Men ziet waar vragen liggen in de samenleving, bij mensen en speelt daarop in. Uiteraard moeten alle activiteiten gekoppeld zijn aan de basiswaarden, aan de vraag waartoe de kerk bestaat. We gaan zo geen kaartavonden beginnen, omdat de plaatselijke kaartvereniging even zonder clubruimte zit.

Open deuren

De focus van de kerk wordt omgedraaid. We starten niet vanuit een bepaalde kerkelijke situatie en proberen zoveel mogelijk mensen in ons huis te laten passen, maar we zetten de deuren open en gaan zelf naar buiten om te zien wat we voor de mensen kunnen betekenen.

Vervolgens kunnen we ons huis aanpassen en stukken aanbouwen. En wie zal beweren dat een veranda, aangebouwd aan de gevel van een huis, niet bij het oude huis hoort? Sterker nog: door die aanbouw zal er extra zonlicht binnenstromen en het hele huis in nieuw licht zetten.

Groei?

We zullen dus anders moeten kijken naar de manier waarop we kerk zijn. We zullen moeten ophouden met het tellen van mensen. Het is natuurlijk fijn als de kerk groeit, maar het is niet het belangrijkste. Het gaat om mensen, om wat de kerk kan betekenen voor mensen. Als we alleen gericht zijn op groei, houden we vast aan een gestolde vorm van kerk-zijn: we hebben een huis met een bepaalde inrichting en we proberen zoveel mogelijk mensen daarin te krijgen zonder iets te willen veranderen.

Maar groei is dus niet het belangrijkste. Als wij kerk voor mensen weten te zijn (in plaats van andersom) dan komen de mensen vanzelf, omdat ze zich aangesproken weten in hun eigen vragen en zoeken.

Tot slot

We moeten een dynamiek brengen in onze kerken. Durven andere wegen in te slaan, vertrouwen op de Geest. Zaai maar, zegt Prediker, want je weet niet welk zaad zal opkomen. We moeten proberen, uitdagen, buiten de gebaande paden durven denken, ons huis open zetten. Open voor ons zelf en open voor de mensen om ons heen. Laten we dan buiten de muren kijken en zien wat wij kunnen betekenen voor de mensen. Laten we muren afbreken en op de eeuwenoude fundamenten opnieuw opbouwen, een open huis bouwen voor iedereen.

Missionair proces van de Nederlandstalige kerken van de VPKB 2011 – 2012

Het zal u wellicht niet ontgaan zijn dat er in onze kerk een missionair proces is opgestart.

Reeds een paar jaar geleden werd vanuit de synodale raad een poging ondernomen om een denkproces over de kerk in deze 21ste eeuw tot stand te brengen.

Dit 'gele' denkpapier was de eerste aanzet om te komen tot een werkelijke en grondige doordenking van hoe-we-kerk-zijn in onze tijd.

Een jaar geleden heeft de synodale raad, in overleg met de kerkenraad van Kortrijk, besloten om de predikant van Kortrijk te benoemen als 'missionair-diaconaal predikant' binnen de VPKB-Nederlandstalig en wel voor 40%.

Deze predikant werd gedeeltelijk vrijgesteld om, in samenspraak met de werkgroep voor missionaire gemeenteopbouw, zich bezig te houden met het missionair proces in onze kerken. Het resultaat, of althans een deel ervan, ligt nu voor u.

De aanzet tot dit document werd reeds gegeven op 5 maart jl. op de nationale studiedag over missionair kerk-zijn in Brussel. Ook heeft u reeds kennis kunnen nemen van de voortgang van het missionair proces via de Kerkmozaïek, de website, als ook via mededelingen op de districtsvergaderingen en ten slotte via een open gesprek op donderdag 23 september jl. in het 'huis van het Protestantisme' waarvoor een ieder was uitgenodigd.

Nu volgt een nieuwe fase in het missionair proces.

Nu is de beurt aan de kerken zelf, aan u dus.

We hopen dat u overtuigd bent van de noodzaak om te komen tot een grondige doordenking van uw kerk. Dat een goede analyse van de huidige situatie van de gemeente met haar mogelijkheden en onmogelijkheden uw kerk vooruit kan helpen. Dat het zin heeft om te achterhalen wat de wensen zijn die leven onder de kerkgangers, welke beelden er bestaan van wat een kerk zou moeten zijn/doen en wat de noden zijn van de samenleving waar de kerk mee te maken heeft.

Als u ervan overtuigd bent dat de kerk voldoet aan haar taak en haar roeping en alle mensen bereikt die ze volgens haar missie zou moeten bereiken, dan bent u natuurlijk snel klaar met het missionair proces. Dan bent u een tevreden gelovige en werkt u met plezier aan een aantrekkelijke kerk.

Maar er zijn vast velen onder u die vinden dat de kerk 'veel meer' zou kunnen doen, veel meer mensen zou kunnen bereiken, veel meer uitstraling zou kunnen hebben.

Uw kerk bedient een kleine groep mensen en u ziet dat deze groep niet groter wordt, eerder afneemt. U ziet dat jongeren de weg naar de kerk niet meer vinden en dat veel ouderen ook thuisblijven. U vraagt zich af hoe het nu verder moet en wat we in deze zo snel veranderende samenleving nog kunnen doen als klein kerkje. U heeft vast vragen, hoop en verlangens en vindt het nodig om tot een bezinning te komen van wat mensen naar de kerk drijft (of juist ervan vandaan).

Onder de leden van de synodale raad, onder de leden van de werkgroep voor missionaire gemeenteopbouw (WMGO) en onder vele gemeenteleden leeft heel sterk het gevoel dat wij in deze tijd op een kruispunt staan en dat we zullen moeten kiezen. Niets is meer echt vanzelfsprekend. We zullen even pas op de plaats moeten maken om onze situatie in ogenschouw te nemen, te bekijken waarom we ook alweer kerk zijn, keuzes maken vanuit dat besef - die hernieuwde visie - om dan met nieuw enthousiasme weer op weg te gaan.

We vragen daarom aan u, aan de kerkenraad, aan de voorgangers en aan alle geëngageerde kerkleden, om tijd vrij te maken om het missionaire proces ook in uw gemeente tot stand te brengen. Het denken over de kerk moet niet plaatsvinden op een meta-niveau, niet over de hoofden van mensen gevoerd worden door enkele theoretici.

Het proces moet daarentegen plaats krijgen in het hart van uw gemeente. In de specifieke context van elke historische kerk moeten de antwoorden gevonden worden op de vragen van deze tijd. Elke gemeente is uniek, vol met eigen mogelijkheden. Daar ligt dan ook de uitdaging voor ons zoeken naar die kerkvormen die het beste passen in deze moderne tijd.

Het is onze hoop dat door het engagement van vele verschillende kerken het gemeentelieven nieuwe en aantrekkelijke vormen zal vinden en dat we tegelijkertijd als kerken elkaar kunnen helpen en bemoedigen in dit proces. Samen op zoek naar datgene dat ons drijft en ons aanzet om door te gaan. Samen bouwen aan Gods kerk. Als we het missionaire proces met veel kerken aangaan, kunnen we ideeën uitwisselen, elkaar op weg helpen en ervaren dat we er niet alleen voor staan.

Wat betekent dit alles nu concreet?

Op de synodevergadering van 13-14 november aanstaande zal gesproken worden over het missionaire proces en het engagement van de kerken tijdens de communautaire vergadering. Onze hoop is dat alle kerken zich bereid verklaren om in hun gemeente het proces op te starten. Hiervoor is een engagementsverklaring voorzien, waarmee deze intentie tot uitdrukking kan worden gebracht.

Deze 'engagementsverklaring' is niet bindend, maar geeft formeel aan dat de kerkenraad het engagement wil aangaan om een denkproces te doorlopen in de eigen gemeente én tijdens dit proces haar bevindingen ten dienste wil stellen aan de andere kerken, die ook bezig zijn met hun denkproces. Zo kunnen we samen-apart elkaar steunen en bemoedigen en bouwen aan onze eigen gemeente, als ook de landelijke uitstraling van onze kerk bevorderen.

Het engagement houdt het volgende in:

- De bereidheid om als kerkenraad in de eigen kerk, met alle gemeenteleden die willen participeren, een missionair proces op gang te brengen
- De bereidheid om de bevindingen van dit proces te delen met andere gemeenten die zich ook hebben geëngageerd

Het missionaire proces zal iets meer dan een jaar in beslag nemen en is opgedeeld in drie fasen, met een duidelijke tijdsfasering. Reden voor de fasering en de beperkte termijn is om 'de vaart erin te houden' en als kerken 'gelijk op te gaan'. Het is beperkt tot 14 maanden omdat het niet de bedoeling is om eindeloos te blijven discussiëren en te theoretiseren, maar om vrij snel te komen tot een gedeelde visie en daaruit voortvloeiende besluiten.

We nemen voldoende tijd voor het analyseren van de stand van zaken in en rond de gemeente, als ook om na te denken over wat de kerk nu voor ons betekent. Vervolgens zou het moeten resulteren in concrete stappen die uw kerk vooruit kan helpen, dit met de uitspraak van Prediker in gedachten: 'zaai maar, je weet nooit welk zaad zal opkomen'.

Tijdens het jaar van het proces zijn er een aantal momenten voorzien waarop we als 'geëngageerde' kerken samenkomen en elkaar onze bevindingen kunnen meedelen.

De WMGO is bereid om, indien gevraagd, meer uitleg te geven over het missionaire proces en / of een gemeenteavond mede voor te bereiden.

Het belangrijkste is simpelweg dat we als Kerk en kerken ons (van tijd tot tijd) herbezinnen op onze taak en ons doel, om in deze tijd volop gehoor te geven aan de roep van het Evangelie. Elke tijd kent haar eigen uitdagingen, vragen, verlangens, mogelijkheden en onmogelijkheden. Telkens opnieuw moet de kerk geherdefinieerd worden om mensen aan te spreken en te bemoedigen. Wij mogen bouwen aan onze kerken, gesteund door het vertrouwen dat 'we het niet alleen hoeven te doen'!

Met hoogachting

Ds. Arjan Knop

Bijdrage KM – oktober 2010

De meeste kerken hebben te maken met een teruglopend aantal mensen in de kerk. Jongeren en kinderen zijn vaak de grote afwezigen. We beseffen dat er iets moet gebeuren. We willen vooruit. We hebben een prachtige boodschap, die we niet voor ons zelf kunnen houden. We willen er zijn voor de wereld en een antwoord geven op de roep van Jezus om te vertellen, te vieren en te dienen.

Maar hoe krijg je nu meer mensen in je kerk? Hoe vinden mensen de weg naar de kerk?

Dat is de vraag die veel mensen bezighoudt.

Deze vraag is echter niet juist. Het is niet de vraag hoe wij de mensen in de kerk krijgen, maar 'hoe kunnen wij de kerk bij de mensen brengen?' - Hoe kunnen wij kerk zijn voor mensen vandaag?

We horen van alle kanten dat er veel mensen zijn die niet naar de kerk komen, maar die wel bezig zijn met zingeving en levensvragen. Ook is er veel verborgen leed en een honger naar kennis. Deze mensen worden niet bereikt door onze kerken. Als wij ons nu zouden afvragen wat we aan die grote groep niet-kerkelijken kunnen aanbieden om tegemoet te komen aan hun noden en wensen, dan vragen we niet aan hen: kom maar bij ons in de kerk en pas je maar aan, doch dan neem je de mensen als uitgangspunt - *en pas je de kerk aan.*

We zullen 'de kerk' moeten verbreden door naast de kerntaken als eredienst en pastoraat nog vele andere activiteiten aan te bieden, zodat iedereen op eigen wijze kan deelnemen aan de kerk. Hiervoor moeten we het idee van kerk-zijn oprekken. Kerk-zijn is dan ook bijv. een gespreksgroep voor mensen die rouwen of het organiseren van herinneringsdiensten voor nabestaanden of tentoonstellingen, lezingen, cursussen, voorstellingen, voedseluitdeling, open huis, ontmoetingsruimte...

Al deze activiteiten hebben niet de bedoeling om mensen naar een kerkdienst te krijgen, maar zijn al onderdeel van de 'brede' kerk en hebben waarde op zichzelf. Samen vormen de verschillende activiteiten de kerk. Men ziet waar vragen liggen in de samenleving en speelt daarop in.

De focus van de kerk wordt zo omgedraaid. We starten niet vanuit een bepaalde kerkelijke situatie en proberen zoveel mogelijk mensen in ons huis te laten passen, maar we zetten de deuren open en gaan zelf naar buiten om te zien wat we voor de mensen kunnen betekenen.

We zullen dus anders moeten kijken naar de manier waarop we kerk zijn. We zullen moeten ophouden met het tellen van mensen. Het is natuurlijk fijn als de kerk groeit, maar het is niet het belangrijkste. Het gaat om mensen, om wat de kerk kan betekenen voor mensen. Als we alleen gericht zijn op groei, houden we vast aan een gestolde vorm van kerk-zijn: we hebben dan een huis met een bepaalde inrichting en we proberen zoveel mogelijk mensen daarin te krijgen zonder iets aan het huis te willen veranderen.

Maar groei is dus niet het belangrijkste. Als wij kerk voor mensen weten te zijn dan komen de mensen vanzelf, omdat ze zich aangesproken weten in hun eigen vragen en zoeken.

We moeten proberen om een dynamiek te brengen in onze kerken. Durven andere wegen in te slaan, vertrouwen op de Geest. Zaai maar, zegt Prediker, want je weet niet welk zaad zal opkomen. We moeten proberen, uitdagen, buiten de gebaande paden durven denken, ons huis open zetten. De vorm van de kerk heeft geen eeuwigheidswaarde. Ons geloof in een God van liefde die bij mensen wil zijn, wel. Laten we op zoek gaan naar de best passende vormen om in deze tijd dat geloof in alle openheid nieuwe handen en voeten te geven...

Samenvatting van het boek:

En de wind steekt op! Kleine ecclesiologie van de hoop

Henk de Roest

De binding met organisaties wordt steeds minder sterk en tijdelijker.
Men kan zich overal heen bewegen: mobiliteit is toegenomen.
Mensen trekken zich terug in huis, de wereld komt bij hen via de media.
De sociale wereld is kwetsbaar geworden, alles kan zomaar uiteenvallen.

Lidmaatschap van verenigingen met regelmatig contact neemt af, maar die waarin een gemeenschappelijk belang wordt gedeeld, groeien. Ook is er een groeiende aandacht voor korte verbintenissen, projecten.

Mensen vergaderen te veel in de kerken, het ledenaantal loopt terug, steeds zwakkere binding met kerk / minder betrokkenen.

Dit is een probleem want het christelijk geloof kan niet zonder een gemeenschap. De hele geschiedenis door zijn er gemeenschappen geweest en sociologisch gezien moet geloof wortelen in een gedeelde ervaring en rituelen. Theologisch gezien vraagt het geloof om gemeenschap, communicatie.

Drie antwoorden van kerkmodellen:

1. Totale betrokkenheid, kerkgemeenschap is de nieuwe familie
2. De herberg, mensen mogen zelf naar eigen keuze participeren, er is openheid en ruimte
3. Kerk als aanbod voor levenservaringen, hulp en sleutelmomenten, incidentele participatie.

Probleem eerste model is dat de boodschap eenduidig is en dus zal moeten worden bewaakt, wat ten koste gaat van de eigen vrijheid. In het tweede geval is er de spanning tussen deelname aan en het vormen van een gemeenschap en tegelijk openstaan: pluraliteit en vrijheid kunnen de boodschap aantasten. Het derde model vraagt geen gemeenschap, alleen incidenteel. Maar dat gaat voorbij aan de noodzaak van een antwoord op de roep van het geloof: verantwoordelijkheid opnemen.

Binding zonder vrijheid levert slaafsheid op en vrijheid zonder binding zorgt dat de gemeenschap uiteindelijk uiteen valt.

■■■

Wanneer het bestaan van de kerk **niet meer vanzelfsprekend** is stuit zij op haar grenzen en ontstaan de vragen naar de reden van haar bestaan. Waarom doen wij wat we doen, wie zijn we?
Wat is de ruimte van de kerk?

De kerk is door de Geest ontstaan en is daardoor nooit een vast gegeven. De kerk is per definitie dynamisch en fragiel. Het is iets dat de mensen overkomt. Het maakt de kerk open voor de toekomst.

Het is de persoon van Jezus die gedeeld wordt en waar rond mensen een gemeenschap vormen. Deze ervaring roept bij mensen een verlangen op om ook anderen deelgenoot te laten zijn. Mensen moeten spreken. Het verschil met andere organisaties is dat de gemeenschap ontstaat rond de persoon van Jezus, die telkens in een andere situatie door andere mensen herkend wordt als de gezalfde. De eerste gemeenschap uitte haar verbondenheid in gezamenlijk eten, zingen, bidden, ontwikkelen eigen identiteit en stuurde vervolgens zendingen eropuit die getuigen in het dagelijkse leven van Christus en met hulp van de Geest nieuwe gemeenschappen stichtten. Zo ontstond een netwerk van gelovigen met een missionaire identiteit. Gemeenten communiceerden, hielpen elkaar met geld en met de vraag hoe christen te zijn in de samenleving.

De vraag nu is: kunnen we een netwerk vinden dat lijkt op die eerste missionaire gemeenten? Waar zijn de geloofsgemeenschappen die over en weer mensen uitzenden, elkaar bezoeken, ervaringen delen?

Er bestaan natuurlijk (officiële) verbanden, maar niet die tussen kerkgenootschappen die verschillend zijn.

■■■

Veel kerkopbouwers vinden dat men eerst een eigen identiteit moet ontwikkelen en dan als gelijkgestemden gaan samenwerken. Toch bestaat er iets als een samenwerkingsverband tussen allerlei verschillende groepen en kerken in Engeland, Schotland, Ierland en Wales. In dit netwerk zien we allerlei initiatieven die opkomen vanuit allerlei geloofsgemeenschappen die naar buiten willen komen. Het zijn de mensen aan de basis die, in een tijd dat christelijk geloof niet meer vanzelfsprekend is, gestalte willen geven aan de uitdaging om christen te zijn en dit terwijl de kerk als instituut steeds minder belangrijk wordt.

Een **voorbeeld** is een gemeenschap in Sheffield die als bruggenhoofd functioneert om voor problemen in de wijk een oplossing te vinden. Het is in een oude pub waarin allerlei activiteiten plaatsvinden die als bedoeling hebben om de wijk te regenereren. Er zijn veel mensen die eraan deelnemen (en vele instanties) en uit uiteenlopende kerkelijke (of geen) achtergronden komen. Rond het gezamenlijk sociaal project bouwt men een gemeenschap waarin mensen participeren. Het is het gedeelde geloof in Jezus dat de kern vormt van deze nieuwe vorm van gemeenschap.

■■■

Een onderzoek naar nieuwe gemeenschappen bracht **zeven punten** aan het licht: signalen die opvallen als een gemeenschap zich bewust wordt van haar roeping. Het zijn *bronnen van aanmoediging*, geen criteria voor het ontwikkelen van een vitale gemeenschap.

1. **Een duidelijke visie hebben. Waarom zijn wij hier samen en waarvoor zijn we kerk? Voor wie zijn we kerk? Planning en prioriteiten.**
2. **Aangaan van partnerschappen. God werkt ook op andere wegen dan alleen via de kerk. Zoeken van geloof, hoop en verbondenheid in wederkerige relaties.**
3. **Delen van geloof in de eigen omgeving. Hoe vindt de communicatie plaats over waar men voor staat en in geloof?**
4. **Hoe is de relatie tussen het dagelijkse leven en het geloof? Worden de mensen geholpen om dit helder te krijgen?**
5. **Gedeeld leiderschap, stijl van leidinggeven die anderen versterkt. Coaching, helpen om initiatieven van anderen mogelijk te maken.**

6. **Openstaan voor begeleiding. Er is nood aan perspectief door gesprekken met buitenstaanders. De vragen helpen om de eigen visie scherp te krijgen.**
7. **Elkaar (gemeenschappen) bemoedigen en van elkaar leren.**

In het project 'building bridges', waarin het gaat om die nieuwe gemeenschappen, ziet de auteur **kenmerken van de eerste christengemeenschappen**. Het gaat om kerk-zijn op kleine schaal, geloof gekoppeld aan het alledaagse leven, bescheiden, nederig, dienstbaar en de bereidheid om 'grensgangers' te aanvaarden om van te leren.

Het gaat hierbij niet om een kant en klaar programma, maar om een wijze van zijn, een proces, waarin we van elkaar kunnen leren. Het gaat om het creëren van onderlinge verbindingen en daardoor het vasthouden van de dynamiek.

Er ontstaan steeds meer **missionaire groepen** die mogelijkheden creëren voor ontmoetingen van mensen die op zoek zijn naar het geloof. Het gaat om vormen van communicatie en daarbinnen passen woorden als zending, missie, christen-zijn en getuigen. Geloven is geen privé-zaak en vraagt wel degelijk om getuigen in de wereld. Door te getuigen wordt het eigen geloof uitgedaagd en opnieuw geformuleerd.

Elke beweging begint met Christus en zich door hem aangesproken weten. De Geest doet navolgen. Zonder dit basisgegeven kan men organiseren wat men wil, maar zal er niets gebeuren.

**Het gaat niet om de kerk en zelfs niet om communicatie vanuit de kerk.
Het gaat om een antwoord op de presentie van Christus.**

Kerken zijn altijd al veranderlijk en wie zich niet bekommert om het instituut kan de dynamiek toelaten. Deze gedachten zijn waardevol, maar mogen **het instituut niet tekort doen**. Het is belangrijk voor de communicatie van het evangelie. Binnen de kerk krijgt het geloof gestalte in allerlei elementen. Hierbij is het niet genoeg om op de werking van de Geest te vertrouwen. Er worden methodieken gebruikt en het is niet om het even welke. De Geest doet verstaan, maar de wijze waarop de communicatie plaatsvindt is niet toevallig.

Hier komen andere vormen van communicatie bij. Telkens wanneer de Schrift doorklinkt en wanneer wordt verwezen naar Christus, kan deze vorm drager worden van de Geest. Mensen kunnen op veel manieren de ervaring hebben dat ze door **God worden tegemoet getreden**. Dit kan in allerlei kerkelijke vormen, maar ook in gedichten, een schilderij, etc. en in de kwetsbaarheid van een ander. Ook kunnen mensen als voorbeeld iets tonen van Christus en indruk maken.

Voor mensen om te gaan geloven en te blijven geloven is een geloofspraktijk nodig. Mensen moeten in contact komen met anderen die geloven, thuis raken in de manieren van communicatie, meegaan in een manier van leven, die bepaald wordt door Christus en de belofte van het komende Koninkrijk.

**Waarom nu is het nodig om naar buiten te treden als gemeenschap, om te werven?
Missionaire communicatie vindt toch altijd al plaats, moet er extra aandacht voor zijn?**

Het antwoord hierop is gelegen in het volgende:

Als mensen vinden dat het christelijk geloof belangrijk is voor de enkeling en de samenleving, dat de gezamenlijke beleving belangrijk is voor het onderhouden van dit geloof en dat zij dit alles vinden in hun eigen gemeenschap, dan moeten zij deze gemeenschap in stand houden.

Getuigen is de basis van de christelijke geloofspraktijk: we gaan uit van de werkzame Geest, die de redding van mensen op het oog heeft.

(Kortom: we hebben een boodschap voor mensen en we moeten ons geloof levend houden door deze te delen met elkaar.)

Hier komt bij dat in de communicatie met anderen het eigen geloof telkens weer nieuwe betekenis krijgt. **Wat betekent het christelijk geloof in heel concrete alledaagse situaties?**

Er is grote weerstand tegen 'werven', maar het moet gaan om 'goede' werving. Het gaat om een wisselwerking tussen kerkmensen en 'buitenstaanders': wat hebben ze elkaar te zeggen?

■■■

Paulus trok eropuit vanuit de overweldigende ervaring van de liefde van Christus. Hij voelt zich verschuldigd ten opzichte van anderen om hen ook deel te laten hebben aan die liefde. Hij wil mensen winnen voor Jezus: hiervoor wil hij zo min mogelijk blokkades, geen situatie is hetzelfde: aanpassen aan mensen. Ook het gedrag van christenen is belangrijk: levensstijl die waardering en respect oproept: integriteit. **Dienstbaar zijn en aantrekkelijk door de levensstijl.**

De boodschap is universeel en geloofsgemeenschappen zijn *bruggenhoofden* naar een nieuwe wereld, een nieuwe schepping die met Christus gegeven is. Het zijn tekens van hoop, waarin Jezus present wordt en ontmoet wordt. Nieuwe christenen moeten daarom worden ingelijfd in deze gemeenschappen om ook de persoon van Jezus te ontmoeten. Door te getuigen onderhoudt de mens het geloof en kan daarin van Christus en de ander leren.

Wat is getuigen? In eerste plaats om als christen herkenbaar te zijn, overal.

Hoe wordt getuigd?

- De inhoud van het evangelie wordt gecommuniceerd. Wat precies hangt af van de gesprekspartner, de persoon en de situatie. In iedere gesprek krijgt de inhoud nieuwe betekenis. *De boodschap is geen vaste waarde die steeds op zelfde wijze wordt verkondigd, maar wordt in elke situatie opnieuw geïnterpreteerd.*
- Solidariteit betuigen. Niet opgaan in de wereld, maar bruggen bouwen, diepe verbondenheid.
- Vormen van geloof. Getuigen in uiterlijkheden.

De kerk heeft de wereld nodig als een tegenover en staat niet op zichzelf. Er worden vragen gesteld, er is dialoog, er is het alledaagse leven van mensen. De kerk mag zich niet naar binnen keren.

In de wisselwerking vindt een constante herformulering van het geloof plaats.

Het gaat om waarheid – bezieling (inhoud), juistheid – vrijheid (handelen) en waarachtigheid – integriteit (wat laat iemand zien van zichzelf).

Nu is de vraag of er voorwaarden zijn te vinden om de bezieling te bevorderen, zodat de wind kan gaan waaien?

Inspiratie valt niet af te dwingen, het kan mensen zomaar overvallen. Er moeten echter wel condities worden gecreëerd dat de inspiratie kan plaatsvinden: *wat zijn de voorwaarden voor een nieuwe dynamiek?*

De **preek** moet geïnspireerd zijn. De voorganger is gegrepen door de tekst. Het is geen saai betoog, maar een dialoog met de tekst. Hierbij is het ook nodig dat de predikant in gesprek is met de hoorders. Om dat te zijn moet zij actief participeren in het concrete leven van de hoorders, betrokken zijn. De existentiële kennis wordt ingebracht in de preek en deze ontsluit een betekeniswereld die het verschil maakt.

De inspiratie ontstaat vooral in het in contact brengen van de tekst met anderen, die vragen stellen, ermee bezig zijn, de tekst gaat stromen. Er is altijd wel iemand die het proces verder helpt, de inspiratie vindt, iets in de tekst doet aanspreken. De predikant brengt de tekst bij anderen en gezamenlijk gaat deze leven en krijgt nieuwe betekenissen.

Dit laatste is belangrijk voor de gemeenschap als geheel: **er is altijd wel iemand die het proces van de gemeenschap verder helpt, die inspiratie heeft.** Het hoeft en kan niet alleen van de leiding komen.

Bezieling komt van verschillende kanten. Bezieling kan ook komen als het gaat over zaken die voor de mensen echt van waarde zijn en als de mensen de vrijheid krijgen om ook daadwerkelijk scheppers te zijn van de boodschap, van nieuwe inzichten, van de betekenis van de omgang met Christus in hun bepaalde situatie. Er is vertrouwen nodig. De mensen moeten zich betrokken voelen, dan kan de wind opsteken.

Tot slot is **uitwisseling** met andere christenen belangrijk.

Wanneer gemeenten dreigen te verdwijnen, hoe kan dit vruchtbaar zijn voor een nieuw begin?

Verwijzing naar de schipbreuk van Paulus, sleutelmomenten:

- Er zijn fouten gemaakt, verkeerde keuzes gemaakt (terugkijken)
- niemand zal verloren gaan
- bij elkaar blijven, anders geen redding mogelijk
- iedereen samenbrengen, eenheid
- het gewone leven weer op gang brengen (eten)
- mensen krijgen moed
- eenheid, iedereen gered

Paulus neemt de leiding, kijkt terug, bewaart de rust, is optimistisch, heeft vertrouwen in God.

- De leiding van een gemeente moet in het midden gaan staan, de problemen onderkennen, zich onder de mensen begeven en zo geloofwaardig zijn.
- Spreken vanuit een hoger weten, geloofsvertrouwen. (dat het geloof niet van een gebouw afhangt bijv.).
- Vertrouwen uitstralen, optimisme en hoop: niet naïef, maar vanuit geloof.
- Het gevaar serieus nemen en niet ontkennen, maar tekenen van hoop vinden.
- Weten hoe de situatie zo gekomen is en leren van de fouten: kritisch zelfonderzoek.

- De crisis kan zo een kans zijn om opnieuw te beginnen.
- Nu komt het erop aan dat de mensen aan boord blijven en allemaal meehelpen.
- Er moet een herbezinning plaatsvinden, hierbij kunnen buitenstaanders worden betrokken.
- Iedereen moet doordrongen zijn van het besef te willen voortbestaan.
- Gedeelde visie op gemeenschap-zijn, delen van ideeën en ervaringen.
- Als er vervolgens een liturgie is (brood delen in de kernvorm: is het leven vieren) is er leven. Als er gedeeld wordt, wordt er geheeld. Het is het gestalte geven aan de hoop, het geloof, de liefde.
- Brood en wijn delen is een plek vrijmaken waar God te gast kan zijn in de gemeenschap.

(Kortom: problemen benoemen en niet uit de weg gaan, weten hoe het zo gekomen is, tussen de mensen gaan staan / doorgaan, met een gedeelde visie, weten waar men voor gaat / vieren)

Het is een sociologisch gegeven dat veranderingen en dynamiek op een gegeven moment **overgaan in structuren** en vaste vormen. Mensen kunnen ook angst hebben voor vernieuwing en er kunnen vele **weerstand**en zijn om open te staan voor verandering.

Hoe kunnen we dit voorkomen?

- **De gemeenschap is een christelijke gemeenschap: dat bewustzijn moet er zijn. Door samen te komen onderscheidt de gemeenschap zich van de wereld en bakent tijd en ruimte af voor de ontmoeting met God. De mensen moeten geraakt zijn door deze ontmoeting en kunnen zo een getuige zijn en anderen aanspreken. Kerkopbouw staat of valt met de groei van het individuele geloof.**
- Van de kerk houden, deze als fenomeen beschouwen, verwondering over het feit dat zij er is
- Schrift als grond van de kerk, opnieuw formeren rondom de Bijbel
- Signalen uit de omgeving opvangen, aandacht voor de ander en het vermogen om door de ander geraakt te worden
- Eigen, onderscheidende levensstijl
- Netwerk van gemeenschappen
- Bereidheid om begeleiding van buiten toe te laten

- Visie, openheid voor behoeften en vragen, eigen gezicht, partners, geloof en waarden delen, delen leiderschap, oriëntatie gewone leven
- Samen rond de Schrift op zoek, contacten met mensen en instanties buiten eigen gemeenschap, openheid voor andere inzichten, elkaar persoonlijk willen leren kennen, openheid en vrijheid als klimaat, versterken charisma van anderen en verbreden horizon, mensen levende getuigen, geduld, optimisme, hoop en rust

Is er een kerkvorm mogelijk dat zowel korte als langdurige participatie in zich verenigt?

Het voorstel is het dubbele kerkmodel: **het werkveld van de kerk om getuige te zijn van God en het werkveld van de opdracht in de wereld worden uit elkaar gehaald.**

Samenkomsten in eredienst, catechese, etc. waaiert uit in pastoraat, diaconie, bijdrage aan publiek debat, etc. De twee velden hebben een eigen leiding, visie en agenda.

Er zijn twee cirkels: die van de toegewijden en die van de participanten. Daartussen is een drempel, het maakt verschil tot welke cirkel je behoort.

De cirkel van toegewijden komt samen rond het Woord, wil de relatie met elkaar en God versterken en heeft een onderscheidende levensstijl; met open oog naar de samenleving. Vanuit dit veld is er missionaire communicatie met de buitenwereld, de bedoeling is om mensen te winnen voor het Evangelie.

De tweede cirkel is de kerk als service, dienstverlening. Het gaat om hulpverlening en er wordt de mogelijkheid geboden op een laagdrempelige manier aan vieringen deel te nemen. Mensen kunnen incidenteel deelnemen, hoeven geen lid te worden. Er worden bondgenoten gezocht, contacten gelegd met de wijk, open structuur.

Het maakt geen verschil tot welke cirkel je behoort, allemaal gelijkwaardig.

Er is altijd wel iemand die het charisma heeft en signalen uit de Schrift en situaties opvangt en kan versterken. De Geest waait altijd wel door iemand. God vraagt dat mensen met plezier de ruimte innemen waarop de kerk aanspraak maakt in de wereld. Om te getuigen, te dienen en te vieren.

De 'Open Gemeente': een discussiestuk

Inleiding

In dit artikel zal duidelijk gemaakt worden wat onder een 'Open Gemeente' verstaan kan worden en waarom dit zo belangrijk is. Lees dit stuk als een aanzet tot een discussie, als een mogelijke bijdrage in de altijd voortdurende gemeenteopbouw. Een proces die nu reeds bijna tweeduizend jaar gaande is en die pas zal eindigen bij het Einde der Tijden. Want hoewel de kerk als instituut al die tijd bestaan heeft, zich voornamelijk baserende op de Bijbel, en als zodanig ook een soort van eeuwige verschijningsvorm heeft, zijn het de mensen binnen de kerk die daar steeds op eigentijdse wijze vorm en inhoud aan gaven. Elke generatie mensen zoekt opnieuw naar de waarheid en naar middelen om die waarheid zo dicht mogelijk te naderen in taalgebruik, handelingen en sacramenten.

Het behoeft geen betoog dat de samenleving door de eeuwen heen steeds veranderd is (net zoals er grote verschillen bestaan in de christelijke beleving tussen verschillende culturele contexten nu, denk bijvoorbeeld aan de westerse theologie versus de bevrijdingstheologie van Zuid-Amerika) en dat dat ook haar weerslag heeft gehad op de manier waarop mensen hun christen-zijn beleefden en vorm gaven. Geloven is een zaak van steeds opnieuw de relatie tussen God en mens onder woorden te brengen en deze op een eigentijdse manier te beleven.

Het helpt niet als wij aan vormen en rituelen vasthouden die de mensen van vandaag niets meer zeggen, behalve een klein clubje 'ingewijden', enkel en alleen omdat we het zo gewend zijn. Geloof is dynamisch, onderzoekend, stelt de eigen wereld en existentie voortdurend in vraag en stijgt uiteindelijk uit boven de tijdelijke vorm waarin wij het geloof gegoten hebben. Dat is althans mijn persoonlijke mening. Maar laat ik wat concreter worden, na deze wat hoogdravende inleiding.

Wat voor een kerk willen wij eigenlijk zijn? Staan wij daar wel eens bij stil?

De kerk in haar verschijning is een zaak van mensen, is in feite door 'ons' bedacht. Nu zullen velen zeggen dat dat niet (helemaal) waar is, dat de Kerk door God is ingesteld en dat het dan ook een zaak van God is. Wij mensen mogen of moeten daarin participeren en kunnen ons steentje bijdragen, maar de Kerk als zodanig is een goddelijke instantie. Maar wat betekent dat nu eigenlijk? Betekent het dat de kerk onveranderlijk is? Dat de kerk vanaf haar ontstaan dezelfde is gebleven? Dat al die eeuwen lang dezelfde liederen zijn gespeeld, dezelfde woorden zijn gebruikt, dezelfde geloofselementen werden benadrukt? Vergeten wij dan dat bijvoorbeeld tijdens de reformatie het orgel door 'rechtgeaarde protestanten' ook wel bestempeld werd als 'instrument van den duivel', waar wij nu een kerk niet meer kunnen voorstellen zonder orgel?

De kerk in haar uiterlijke verschijning is altijd onderhevig geweest aan veranderingen en zal dat ook blijven. In essentie is de kerk toegewijd aan God, zeker, als instrument om het contact tussen mensen en God tot stand te brengen. En ook geloof ik dat God werkzaam is in de kerk, zoals God werkzaam is in de wereld, in mensen, in de geschiedenis als geheel. Maar de kerk blijft tegelijk een zaak van mensen die, geïnspireerd door God, proberen om hun geloof te communiceren aan andere mensen en daar een structuur, handelingen, symbolen en een bepaalde taal voor gebruiken. Aan het geloof dat christenen drijft geeft men op een dusdanige wijze handen en voeten dat mensen van vandaag in staat worden gesteld om een contact met God tot stand te brengen.

De kerk met een kleine 'k'

De kerk met een kleine 'k' dus, tegenover de Kerk met hoofdletter. Op deze manier wordt voorkomen dat wij al te stellig worden en de (door tijd en plaats bepaalde) verschijningsvorm van de kerk als enige ware gaan zien en zo elke dialoog, elke vernieuwing en elke mogelijkheid tot actualisering van ons geloof uitsluiten. De kerk is zeker nodig om ons geloof levend te houden, om elkaar te bemoedigen, om in een gemeenschap het geloof in Jezus gestalte te geven. En God is ook werkzaam in de kerk, in haar structuren, in de intermenselijke contacten. En zo kun je de kerk wel als een bouwwerk zien die goddelijk gefundeerd is, maar betekent dat dan tegelijk dat er nooit of te nimmer verbouwd kan worden aan het 'Godshuis'? Betekent die goddelijke fundering dat het huis 'af' is en ten alle tijden dezelfde verf, dezelfde deuren en ramen, hetzelfde dak en hetzelfde interieur heeft? Deze vergelijking kan ik nog veel verder trekken, maar ik denk dat de metafoor wel voor zichzelf spreekt. God werkt in en door de kerk, ja, maar daarom heeft de *vorm* waarin wij het geloof hebben gegoten (de kerk) nog geen eeuwigheidswaarde. Integendeel, als God de kerk fundeert, als we geloven dat God werkzaam is in onze kerk, dan juist, dan júst, moeten we openstaan voor veranderingen, voor aanpassingen, voor levendigheid, voor een 'open gemeente'. Ik kom hierop nog terug.

Is verandering wenselijk?

Nogmaals de vraag: in wat voor een kerk willen wij werken? Aangezien de verschijningsvorm van de kerk geen vaststaand gegeven is voor alle tijden en wij mensen werkzaam mogen zijn in de kerk en we het geloof steeds opnieuw moeten vertalen en vorm geven is deze vraag hier terecht, meen ik. En wat concreter: zijn we tevreden over de kerk zoals die is vormgegeven? Stelt zij ons en anderen in staat om inderdaad het contact met God tot stand te brengen? Is zij levendig en spreekt zij de mensen van vandaag aan?

Bij al deze vragen stel ik u voor om te denken aan uw eigen gemeente, aan die plaatselijke groep mensen die iets met elkaar hebben, die op zondag daar in dát kerkgebouw samenkomen om te zingen, te vieren en te bidden. Is die gemeente 'aantrekkelijk' voor mensen, of anders gezegd, komen de mensen er graag, want daar gaat het toch om?

Zo u 'ja' zegt, stel ik u nog een paar vragen als u mij toestaat...

- Waar zijn de jonge mensen, als die kerk zo levendig en aantrekkelijk is?
- Waarom zit de kerk nooit echt vol, zoals mensen wel staan te drummen om de eerste de beste film te gaan bekijken?
- Waarom is het zo moeilijk om aan een buitenstaander uit te leggen waarom je naar de kerk gaat en in de kerk 'gelooft'?
- Waarom horen en zien we zo weinig van de kerk in de 'gewone' wereld?
- Waarom komen er zo weinig initiatieven vanuit de gemeenteleden zelf?
- Waarom zijn het altijd dezelfde mensen die iets organiseren of op een 'avond' verschijnen?
- Waarom komen er zo weinig mensen 'van buiten' bij?
- Waarom worden toch steeds nieuwe, anders klinkende geluiden zo vaak aan de kant gezet of 'uitgeschakeld'?
- Waarom vinden bijna alle jongeren die nog iets met de kerk te maken hebben de 'kerk-als-instituut' helemaal niet relevant voor hun leven van alledag?

Een aantal vragen. Geen gemakkelijke, dat besef ik, en waarschijnlijk gaan ze in uw gemeente ook niet allemaal op. Maar ik zou u toch willen vragen om met een open blik naar deze vragen te kijken en te volgen wat mijn mening hierover is. Niet omdat mijn opvatting nu zo gewichtig is, maar omdat de gedachtewisseling die hierdoor kan ontstaan misschien wel een bijdrage kan leveren aan de opbouw van onze kerkgemeenten. Zo u dat nodig vindt, uiteraard.

Is de gemeente een 'thuis' voor mensen?

Ik heb reeds betoogd dat de kerk een middel is om het contact met God tot stand te brengen. Met een geloof gebaseerd op individualisme beginnen we niets, dat wordt niet gevoed, leeft niet. De kerk, en daarmee bedoel ik dus steeds de plaatselijke gemeente, biedt een structuur aan mensen om daadwerkelijk iets met hun geloof te doen, om het te toetsen, om het te delen met anderen, om nieuwe ervaringen op te doen en om binnen een context die anders is dan het alledaagse een glimp van God op te vangen. Zo zijn kerken (maar ook minder geïnstitutionaliseerde groepen van christenen die elkaar opzoeken) bemiddelaars tussen mens en God, maar alleen in die zin dat het een instrument is om God en mens samen te brengen, omdat het mogelijkheden biedt, houvast, een richting wijst, etc.

Als we de kerk, de gemeente, zo zouden willen en kunnen opvatten ontstaat er direct een veel grotere openheid naar mensen toe. Dan is die kerk niet (meer) een grootmacht met een eeuwige, onveranderlijke vorm, waar mensen zich maar moeten zien in te passen, doch een dynamisch geheel waarbinnen mensen aan het werk kunnen en waaraan mensen mogen 'meesleutelen'. Het bouwwerk is nooit af, om de metafoor nog maar eens te gebruiken.

Niet dat het om het bouwwerk zelf gaat (in de zin van het bouwen van een huis volgens een grondplan, waarna het gereed is en er niets meer aan hoeft te worden gedaan, behalve wat onderhoud om de zoveel jaar), maar het gaat om de vraag of mensen er graag in wonen, er een *thuis* kunnen vinden en zo een plek hebben om met God in contact te komen, om te leren, elkaar te bemoedigen.

Ja, het gaat om mensen. Mensen die zoeken, vinden, willen vasthouden, willen veranderen, die wensen hebben, klachten, vragen, twijfels, zekerheden. Mensen met bepaalde vaardigheden, talenten, behoeften, ideeën. Mensen die willen toekijken en mensen die actief willen meedenken, meedoen. Mensen die in de kerk blijven 'hangen', mensen die eruit willen stappen, er al uit gestapt zijn, mensen die vinden wat ze zoeken in een kerk, die enthousiast zijn en zij die niets vinden, mensen die het gewoon niet weten en zij die uit gewoonte komen of worden verplicht (kinderen, tieners).

Zoveel mensen, zoveel verschillende redenen en voorstellingen. Dat maakt het werk in een gemeente er niet gemakkelijker op. Hoe houd je al die mensen tevreden, hoe voorkom je dat dat jonge koppel afhaakt, hoe maak je de jeugd enthousiast, hoe blijf je zelf enthousiast als er weer maar drie mensen komen op de bijbelstudie en hoe ga je om met kritiek, vragen en twijfels van gemeenteleden, waar je misschien zelf ook wel eens mee worstelt?

Valkuil

Terwijl ik dit opschrijf overvalt het mij dat ik in een valkuil stap, waarvoor ik nu juist in dit discussiestuk wilde waarschuwen. Ik beschrijf de kerk in de voorgaande alinea als zijnde het werkterrein van de dominee, de voortrekker in de gemeente. Blijkbaar zit dat er diep in (vanuit praktijk?): de werking van de kerk bijna uitsluitend aan de predikant toe te schrijven. Natuurlijk heb je de kerkenraad en andere enthousiastelingen, maar het initiatief moet toch meestal wel van de enige *professional* in de gemeente komen. Daareven had ik echter ook geschreven dat de kerk bestaat uit zoveel verschillende mensen, elk met hun eigen (soms vage) voorstelling van de gemeente. Over mensen die zelf meebouwen aan het huis. En ik schreef over een 'open gemeente'. Wel, we zullen er eindelijk aan toe komen wat ik daar nu eigenlijk mee bedoel.

De kerk als 'open gemeente'

Als de kerk een gebouw is waar mensen naar binnen kunnen stappen in hun zoektocht naar God en als de kerk niet alleen onderhouden wordt, maar ook waar nodig vernieuwd kan worden, dan is het belangrijk dat de bezoekers van het gebouw zelf mogen meehelpen met de inrichting ervan. Een kerk is er voor de mensen, niet andersom ('de Sabbath is er voor de mens, de mens niet voor de Sabbath'). De gemeente is een instrument om mensen te helpen in hun pogingen om te leven met God, daarvoor heeft de kerk allerlei middelen tot haar beschikking.

Maar als we willen dat mensen 'naar de kerk komen' en zich betrokken voelen bij/in een plaatselijke gemeente, dan moet die gemeente ook een deel worden vormgegeven door de mensen zelf. Of anders gezegd: als wij willen dat mensen het Godsgebouw betreden, als ze er in willen gaan wonen, dan moeten we het ook mogelijk maken dat die mensen het gebouw zo inrichten dat ze zich er thuis voelen. Mensen in de kerk mogen niet het gevoel krijgen dat ze passanten zijn, even op bezoek bij bekenden of dat ze een poosje in een museum mogen ronddwalen, totdat de bewaker zegt dat het tijd is om te gaan. Diezelfde bewaker wil overigens ook nog wel eens aan bezoekers medelen dat ze ergens vanaf moeten blijven, omdat het een museumstuk is waar gewone mensen niet aan mogen raken. U begrijpt wel wat ik bedoel.

We houden vast aan wat we kennen

Mensen moeten zich thuis voelen in de kerk, hún kerk, niet die van een ander. Maar wat voor de één mooi is, is voor een ander lelijk en wat de één geriefelijk vindt, vindt een ander ongezellig. Je kunt onmogelijk iedereen zijn of haar eigen meubelen laten meenemen, een mooi zootje zou het worden. Nee, we verkiezen duidelijkheid en netheid boven het bonte allegaartje dat het huis zou worden als iedereen zou mogen helpen het in te richten. En dus kiezen we voor een bepaalde inrichting, bepaalde vormen, die voor de één goed en aantrekkelijk zijn, maar voor zoveel anderen helemaal niet. En we zeggen dat het zo nu eenmaal moet, want het is altijd zo geweest en aan de inrichting, aan de uiterlijkheid van de kerk mag je niet raken, want dan raak je onmiddellijk ook aan de innerlijke kant van de kerk, aan de geloofsleer.

En zo sluiten we, onbewust en ongewild, hele groepen mensen uit, die zich te gast voelen (in het beste geval) in een huis, die niet van hen is, die zij nooit zo zouden inrichten en waar ze eigenlijk niet thuishoren. Omdat het een huis van een ander is, die te weinig moeite doet om het de bezoeker naar de zin te maken, opdat het huis ook zijn of haar thuis wordt.

Waarom houden we zo strak vast aan die vormen die we gewend zijn? En waarom zien we niet in dat we daardoor zoveel mensen van ons vervreemden? Stelt u zich voor dat u lid bent van een of andere vereniging. U spant zich in om samen met anderen de vereniging uit te bouwen, te laten floreren. U wilt natuurlijk meer leden, want elke vereniging wil graag groeien, of het nu een postduivenvereniging is, een voetbalclub of een vereniging voor quizfanaten. Ook wilt u dat het gezellig is, dat mensen er zich welkom voelen en dat het doel van de vereniging niet uit het oog wordt verloren. Maar u wilt ook inspraak en u zult het niet nemen als het bestuur tegen u zegt dat bepaalde zaken u niets aangaan of dat u zich er maar gewoon bij neer moet leggen. Waarschijnlijk zult u eerst zeer boos worden en als het teveel wordt zult u de vereniging verlaten, misschien op zoek naar een andere, misschien wel helemaal niet.

U heeft de vergelijking natuurlijk allang begrepen en waarschijnlijk zult u de wenkbrauwen fronsen: de kerk is toch geen gewone vereniging?

Nee, de kerk is inderdaad niet zomaar een vereniging, want we gaan ervan uit dat God werkzaam is in het hart van de kerk. Maar ook gewone sociale elementen is de kerk niet vreemd, zij bestaat immers uit en door mensen. Dus de vergelijking is niet geheel onterecht, er zit misschien meer in dan u op het eerste gezicht zou zeggen.

Uiteraard is er over de kerk als organisatie veel, en veel meer, te zeggen, maar dat zou nu te ver voeren. Mij gaat het om de kerk met een 'open' structuur, een gemeente waar veel verschillende mensen zich thuis kunnen voelen. Maar doordat we vaak zo strak vasthouden aan één *bepaalde* structuur sluiten we andere mensen uit; zij kunnen zich niet (meer) thuis voelen in de kerk. Zij begrijpen niet waarom een bepaalde groep mensen zegt dat het zo moet en niet anders. Zij zijn toch ook lid van de gemeente, zij hebben toch ook een stem, ook een mening? Zij hebben toch ook het recht om te bouwen aan hun eigen huis? Waarom wordt hen dat ontzegd, waarom moeten ze op zoek naar een ander huis? Telt de mening van de groep achterblijvers dan zoveel meer, met een beroep op 'hoe het altijd al was'? Kan het dan echt niet anders? Veel mensen die zich niet thuis voelden in de kerk hebben haar verlaten, zijn op zoek gegaan naar iets anders. Die stemmen horen we niet meer klinken in de gemeente. De mensen die blijven wonen in het gebouw worden alleen nog maar gesterkt in hun mening dat het zo hoort, dat het huis 'af' is.

De sterke fundamenten van de kerk

Ik zou willen pleiten voor een kerk die open staat voor andere geluiden. Die niet bang is om in dialoog te gaan, in discussie met mensen die op het eerste gezicht niet het 'ware geloof' aanhangen. Gemeenten waarin niet alleen plaats is voor rijen kerkbanken, maar ook voor kleurige fauteuils, leren zetels, zitzakken en, waarom niet, hangmatten (overdrachtelijk gesproken uiteraard). Iedereen zou in staat moeten worden gesteld om met de eigen vragen, twijfels, overtuigingen en ideeën naar voren te komen. In een open en eerlijke dialoog kunnen zaken besproken worden, worden mensen serieus genomen in hun opvattingen over het huis en haar inrichting. Zo snel worden de fundamenten niet aangetast!

Als de fundamenten werkelijk sterk zijn, dan kunnen ze veel dragen. Het geloof verdwijnt niet als er een keer een ander lied gezongen wordt dan die uit het Liedboek of uit de bundel van Joh. De Heer. En de fundamenten storten ook niet in als de liturgie wat anders wordt ingevuld, als bijvoorbeeld de preek eens bestaat uit een interview of een toneelstuk, om maar iets te noemen. Integendeel, zou ik zeggen, de fundamenten worden er alleen maar sterker van. Als er nooit een uitdaging is, als het geloof in God, de woorden in de Bijbel en de leer van Jezus Christus nooit bevroegd worden, als er nooit een kinderstem is die op het Pesachfeest vraagt aan de vader wat de reden van het feest is, als er gewoonweg geen vragen gesteld kunnen worden, dan draait het geloof op de automatische piloot, de fundamenten worden verwaarloosd. Juist door verschillende meningen naast elkaar te laten bestaan, door mensen de kans te bieden hun opvattingen, twijfels en vragen te delen met elkaar, erkennen en onderhouden we de fundamenten van ons geloof.

Als God werkelijk de basis vormt van onze kerk, en dat geloven we, dan kan diezelfde kerk echt wel een stootje verdragen. Wij hoeven dan niet de vormen van de kerk te verdedigen uit angst dat het gebouw instort. Hebben we dan zo weinig vertrouwen in de Heer die de geschiedenis draagt, de aarde en hemel geschapen heeft, dat we angstvallig vasthouden aan wat bekend is en we geen nieuwe wegen durven in te slaan?

Kan de Geest 'vrij waaien'?

Ik zou de stelling durven poneren dat juist door onze voorzichtigheid, door ons vasthouden aan bekende vormen, door de angst voor vernieuwing en de gevolgen van openheid én het sluiten van de rangen naar buiten toe, dat juist daardoor de werking van de Heilige Geest in de gemeente geblokkeerd dreigt te worden. Natuurlijk kunnen wij mensen nooit de werking van de Heilige Geest uitschakelen, omdat God altijd wegen zal vinden voor het volbrengen van zijn heilsplan. Als wij mensen echter menen het antwoord op alles te hebben en geen andere meningen verdragen en niet open staan voor mensen van buiten, die andere gewoonten, andere wensen en andere ideeën hebben dan het clubje getrouwen in de kerk, dan bepalen wij de kaders waarbinnen God werkzaam mag zijn. Wij grenzen de gebieden af van wat wij onder de 'ware' kerk verstaan en wat niet.

Op deze manier wordt niet alleen de discussie bemoeilijkt binnen de gemeente, maar ook wordt het geloof in feite ingekaderd. Alsof God niet veel groter kan zijn dan de vormen die wij bedacht hebben, alsof God alleen kan spreken tot mensen in een preek van een half uur, alsof de bijbelse boodschap niet zou kunnen worden gecommuniceerd door bijvoorbeeld fotobeelden of in stilte. Wij mensen bepalen niet de grenzen waarbinnen de Heilige Geest mag waaien. Wij mensen moeten juist de gemeente openzetten, zodát God kan werken in de gemeente en niet bij voorbaat al wordt beperkt, omdat wij vinden dat de kerk zo en zo eruit moet zien en niet anders.

Pleidooi voor een 'open gemeente'

Ik pleit dan ook voor een 'open gemeente', die de mogelijkheid biedt voor God om op Zijn ondoorgrondelijke wijze werkzaam te zijn zonder door ons ingekaderd te worden.

Ik pleit voor een 'open gemeente', die aan mensen de mogelijkheid biedt om te participeren op haar en zijn eigen wijze, zodat zij of hij er een *thuis* kan vinden.

Ik pleit voor een 'open gemeente', waarin iedereen welkom is, uit welke bevolkingsgroep die persoon ook komt, hoe gelovig die persoon ook is en welke bagage die persoon ook meedraagt.

De kern van de discussie

Nu zullen er mensen zien die denken: 'Waar heeft de schrijver het toch over? Onze kerk staat toch open voor anderen, wij doen toch van alles om volwassenen en jongeren binnen te halen en ze een plaats te geven in onze kerk? Wij zijn toch een open kerk waarbinnen vragen gesteld mogen worden? Wat is dan het probleem?'

Wel, de discussie die ik probeer te voeren is over het feit dat onze kerken inderdaad wel open stáán voor mensen van buiten, maar niet open *zijn*. Natuurlijk mogen mensen altijd binnen komen en deelnemen aan het kerkelijke leven. Mensen van buiten zijn meer dan welkom in de kerk. Dat is waar. Maar zijn die mensen bezoekers in de kerk of vinden ze er een thuis? Is het ook hun kerk of blijft het de kerk van de mensen die er al zaten? Wordt er geluisterd naar de wensen en verlangens van de nieuwkomers en wordt er überhaupt wel aan hen gevraagd wat zij van de kerk verwachten? Krijgen zij de kans om te bouwen aan het gemeenschappelijke huis, zodat het ook hun huis wordt?

Ik blijf steken bij het feit dat de kerk slechts een kleine aantrekkingskracht (meer) heeft en dan alleen nog voor een kleine groep ingewijden. Als we de kerk een thuis willen laten worden voor vele anderen dan zullen we hen aan het woord moeten laten. Dan zullen we vragen moeten stellen en moeten luisteren naar wat anderen te zeggen hebben en wat zij verwachten van de kerk. Dan moeten we niet bij voorbaat andere meningen en opvattingen uitsluiten. En ik beweer niet dat de uitsluiting bewust gebeurt, maar veel gebeurt subtiel, ongemerkt en hopelijk ook ongewild. Open staan voor anderen betekent luisteren, de eigen opvattingen relativeren en écht geïnteresseerd zijn in wat de ander te vertellen heeft. We zouden erop gericht moeten zijn om de ander in staat te stellen het contact met God tot stand te brengen.

Een splitsing van wegen

We kunnen nooit iedereen tevreden stellen. Een huis kan nooit voor alle mensen een thuis zijn. Gelukkig bestaan er vele verschillende huizen waar mensen terecht kunnen. Ook hoeven we niet te verzaken aan onze fundamenten. We hoeven niet het hele huis tot de grond toe af te breken en opnieuw op te bouwen. De kerk heeft een lange, lange traditie en die is zeer waardevol. Maar de kerk heeft ook een lange traditie van verandering en vernieuwing achter de rug en wist telkens nieuwe wegen in te slaan om zo aan te sluiten bij de manier waarop mensen hun geloof konden beleven. Ook nu staan we voor zo'n nieuwe weg. Blijven we doorgaan op de oude weg, waarop we voor een steeds kleiner wordende groep de verwachtingen blijven inlossen, of durven we de Geest de ruimte te geven om voor ons nieuwe vormen te vinden, om op een nieuwe, frisse manier de mensen aan te spreken?

Het geloof verdwijnt niet, integendeel zou ik zeggen. Ik ben ervan overtuigd dat het christelijke geloof en daarbinnen ook zeker de protestantse versie, heel veel kan betekenen voor volwassenen en jongeren van vandaag. Als ik dat niet meer zou geloven, zou ik in feite zeggen dat geloven niet relevant meer is voor de moderne mens en niemand God meer nodig zou hebben. Dat weiger ik pertinent te aanvaarden. Maar we bereiken veel mensen niet meer met onze huidige manier van kerk-zijn. We spreken niet of onvoldoende aan, zijn te weinig aanwezig, staan niet genoeg open voor de mensen die buiten onze kaders vallen.

Ben ik nu te hard? Misschien. Maar waarom zouden deze dingen niet hardop uitgesproken mogen worden, uit pure bezorgdheid én uit de overtuiging dat het anders kan? Nochtans pretendeer ik zeker niet hier de waarheid te schrijven, maar hoop slechts dat u met mij wilt meedenken over de genoemde zaken.

Een nieuwe weg

Mensen zoeken warmte, bezinning, verdieping, de mogelijkheid om vragen te stellen, antwoorden, het gevoel iets voor een ander te kunnen betekenen, aanvaarding, een zinvolle invulling van hun bestaan, hulp, vreugde, liefde en het contact met God (die op alle voorgaande manieren beleefd kan worden, naast het 'directe' contact in gebed en liturgie). Mensen zoeken.

In een 'open gemeente' kan iedereen een thuis vinden, omdat niet de vooropgelegde kaders van de kerk centraal staan ('de wet is er voor de mens, de mens niet voor de wet'), maar de liefde van Christus voor mensen. Verdraagzaamheid, geduld, begrip, luisteren, interesse en aanvaarding van de ander zijn sleutelbegrippen in mijn beeld van een christen.

Dit betekent geenszins dat het geloof maar moet verwateren tot een grote soep van meningen, integendeel: we mogen best wat duidelijker zijn in onze overtuigingen. Maar het betekent wel dat we geen mensen mogen uitsluiten omdat ze niet precies geloven wat wij geloven en omdat ze misschien een keer geen preek willen of omdat ze twijfelen aan wat voor anderen 'zekerheden' zijn.

Mensen hebben nu eenmaal vragen en twijfels en daar moet gewoon ruimte voor zijn. Er zou ruimte moeten zijn voor verschillende meningen over de manier van kerk-zijn, over die uiterlijke vormen waar ik over spreek, want ze bezitten geen eeuwigheidswaarde (wel de inhoud ervan). En er moet een openheid zijn naar de samenleving toe. Als kerk, als gemeenschap van christenen, hebben we een taak in de samenleving. We kunnen ons niet wekelijks terugtrekken in een gebouw en de deuren sluiten en dan doen alsof er daarbuiten geen wereld bestaat. We voelen zo vaak het appèl niet dat op ons wordt gedaan. We zitten zo vaak zo veilig in onze eigen vertrouwde wereld, maar was het niet juist Jezus die de wereld introk en de mensen opzocht?

Voor mij persoonlijk is de toekomst van de kerk verbonden aan de relevantie van de kerk in de samenleving. Een kerk die letterlijk en figuurlijk op slot zit trekt geen mensen aan en wordt steeds meer een marginaal verschijnsel in onze westerse wereld. Daar kunnen we voor kiezen, daar is op zich misschien niets verkeerd aan, maar er zijn zoveel mensen die hunkeren naar warmte, naar aandacht, naar verdieping en aanvaarding, naar een manier om gehoor te geven aan de roep die ze ergens ver weg ervaren, de roep van God.

Een 'open gemeente' schrikt niet als er mensen van buiten komen. Ze schrikt niet van andere opvattingen of van veranderingen. Een 'open gemeente' staat bewust in de wind, voelt zich betrokken bij het leed van mensen en probeert een thuis te bieden aan iedereen die dat wilt. In een 'open gemeente' heeft iedereen de mogelijkheid om naar eigen talent te participeren en te bouwen aan het eigen huis. Bovenop de fundamenten die reeds eeuwen geleden gelegd zijn.

En zo kom ik tot de volgende conclusie, waarbij ik weer een aantal zaken zal herhalen, over de kenmerken van een 'open gemeente'...

- Er is de mogelijkheid om met elkaar in een open discussie te treden
- Vormen worden niet gezien als eeuwig, maar als middelen om het contact met God tot stand te brengen
- Alle mensen in de gemeente (jong en oud) hebben de mogelijkheid om op hun eigen wijze te participeren aan de gemeente als geheel en het als zodanig gezamenlijk op te bouwen
- Ook nieuwkomers hebben de mogelijkheid om mee te denken, mee te beslissen en mee te werken: hun mening telt even zwaar als de 'oudgedienden' (denk aan de gelijkenis van de dagloners)
- In de eerste plaats gaat het om de mensen zelf, om hun welzijn. Traditie en wetten mogen nooit boven mensen worden gesteld
- Een 'open gemeente' heeft een gevoelig oog voor de nood waarin veel mensen verkeren en ziet het als haar taak, vanuit de christelijke overtuiging, om zo veel mogelijk mensen te helpen
- Een 'open gemeente' staat midden in de samenleving en sluit zich daar niet vanaf
- Op deze wijze (en andere) neemt de relevantie toe van de kerk in de samenleving en krijgt het een duidelijker gezicht. Mensen weten dat ze welkom zijn en dat de kerk in hun leven een belangrijke rol kan spelen

Een duidelijke 'signaalgroep': de jeugd

Tenslotte zou ik het nog willen hebben over een specifieke groep, de jeugd, die heel duidelijk illustreert dat openheid in de gemeente absoluut noodzakelijk is. Het is deze groep waar wij ons de meeste zorgen om maken. Want waar ze als kind nog meegaan aan de hand van hun vader of moeder, gaan ze als tieners dikwijls hun eigen weg en die leidt meestal niet (meer) naar de kerk.

De meeste ouders hopen echter dat hun kinderen, als ze eenmaal volwassen en de grootste vragen naar de eigen identiteit beantwoord zijn, de weg naar de kerk terug zullen vinden. Maar waarom verlaten jongeren vaak de gemeente en nemen het beeld mee van een kerk die hen helemaal niet aanspreekt? Waarom blijven jongeren niet in de kerk om daaraan mee te werken, mee te bouwen, mee vorm te geven die hen wél past?

Het antwoord moeten we wellicht zoeken in het feit dat in de gemeente vaak geen openheid is voor de mening van kinderen, tieners en jongeren. En dat terwijl zij toch ook deel uitmaken van die gemeente. We 'zeggen' in feite als volwassenen tegen de jeugd: 'hou vol, want later zul je wel begrijpen hoe de dingen in elkaar zitten en misschien spreekt het je nu allemaal niet aan, maar als je ouder bent, komt dat vanzelf'. Dit is geredeneerd vanuit de opvatting dat de kerk een onveranderlijke, eeuwigheidsdurende verschijningsvorm heeft, zoals beschreven in het voorgaande van dit discussiestuk. De wijze waarop volwassenen het kerk-zijn beleven, de manier waarop zij aan hún geloof vorm hebben gegeven, wordt aan de jeugd als model voorgehouden voor hun manier van geloofsbeleving. Het is te nemen of te laten.

De jeugd van nu, net als in elke generatie, heeft echter eigen ideeën, eigen opvattingen en eigen manieren om gevoelens, ideeën en geloof onder woorden en/of 'onder' beelden te brengen. Zij zouden gestimuleerd moeten worden om op hun manier mee te werken aan de gemeente als geheel. Het jeugdwerk hoort niet thuis in de kelder of op zolder, maar in het hart van de gemeente. Jeugdwerk is ook volwassenwerk, in die zin dat als jeugdwerk in de marge van de volwassen-gemeente blijft, ook de jeugd in de marge zal blijven. Als de jongeren niet het gevoel hebben daadwerkelijk mee te tellen en verantwoordelijkheid te mogen dragen, dan zullen ze zich nooit echt verbonden gaan voelen met de gemeente. Dan wordt de kerk voor hen wel een 'huis' die ze mogen bezoeken, maar geen 'thuis' om in te wonen.

Enkele vragen ter afronding met betrekking tot de plaats van de jeugd in de gemeente

- Staan wij daadwerkelijk open om te leren van jongeren, zoals zij kunnen leren van ons?
- Zijn wij bereid om jongeren verantwoordelijkheid te geven in de gemeente en hen te aanvaarden als volwaardige leden van de gemeenschap?
- Staan we open voor het feit dat jongeren andere vormen van geloofsbeleving hebben en dat deze niet beter of slechter zijn dan die van ons volwassenen?
- Willen we oplettend zijn om de jongeren niet bewust of onbewust te modelleren naar onze manier van geloof en gemeente-zijn?
- Laten we de jeugd daadwerkelijk toe in het hart van de gemeente, met hun vragen, hun twijfels, hun zoeken, hun wensen, hun verlangens, hun andere opvattingen en hun talenten?

Tot slot

Nu echt tot slot zou ik willen herhalen dat het werkelijk niet mijn bedoeling is om mensen te ontmoedigen, boos te maken of iets dergelijks. Deze tekst is slechts geschreven vanuit bezorgdheid en vanuit de hoop dat er een discussie op gang gebracht wordt. Een open dialoog is altijd heilzaam en kan leiden tot helderheid en nieuwe inzichten. 'Onderzoekt alles en behoudt het goede', we mogen niet aarzelen om vragen te stellen en antwoorden te zoeken.

Ik heb werkelijk het gevoel, en misschien sta ik daar alleen in: het zij zo, dat we als christelijke kerken in een westerse wereld voor een tweekop staan. Gaan we door zoals we altijd gewend zijn en sluiten we onze ogen voor de wereld en de vele vragen die daarin leven, of durven we het aan om de gemeente open te stellen en de werking van de Heilige Geest ten volle de kans te geven? Willen wij open staan voor nieuwkomers, voor minderbedeelden, voor jongeren, voor zoekers en twijfelaars? Of willen wij een kerk zijn alleen voor ingewijden, voor mensen die de taal verstaan en die met elkaar aan een half woord genoeg hebben?

In een 'open gemeente' wordt de dialoog niet geschuwd, schrikken we niet van nieuwkomers, heeft elk gemeentelid (dus ook jongeren en nieuwelingen) een eigen stem en zijn we altijd bereid om van elkaar te leren. In een 'open gemeente' staat het levende geloof in Christus centraal, de liefde voor de medemens, geduld en de wil om de ander te begrijpen. Een 'open gemeente' durft zichzelf steeds in vraag te stellen en geeft ruimte aan elk gemeentelid om de gemeenschap mede vorm te geven. Zo zal de gemeente een grotere uitstraling krijgen en zullen mensen van buitenaf ook ervaren dat ze welkom zijn en meetellen en mee mogen organiseren en zelf vorm kunnen geven aan het gebouw die ze zijn binnengestapt, om het zo ook voor hen tot een 'thuis' te maken.

De fundamenten blijven, die staan er al zolang.

De vaste waarden blijven, die hebben hun waarde allang betoond.

We moeten dan ook geen schrik hebben voor vragen, dialoog en nieuwe wegen, want het is God die de gemeente, de kerk draagt en Hij houdt ons in zijn hand.

Dat is toch een hele geruststellende gedachte en tegelijk relativeert het een heleboel zaken waar we op het eerste gezicht zoveel moeite mee lijken te hebben.

Met hoogachting,

Arjan Knop (diaconaal-missionair predikant, Gent, 2002).